Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз • ЕРА, 17 АПРЕЛЬ, 1980 ШУ. • № 46 (8176). • Мах 2 кепек.

НИКЪ БУ ПРОГРАММАГА ХЬЕЖЖА

Никъ бара управлени ю центр. 15 апрель. (ТАСС). Попов Леониден Рюмин Валерен «Салют-6» — «Союз-35» — «Прогресс-8» яхача орбитальни Iилма - тохкама комплекса тIа планагIа де лаьрхIа балхаш дIахо деш да.

Селхан станце еIашагIтехача двигательни установкана доагорца заправка яра система техкар. Заправка еш космонавташа бакъдир доагора магистралаш герметични йолтек заправочни устройсташ болх бе могарейолаш йолгеи.

Тахан станцена расконсерваци ярца цхьайн экипажо шоай ресурс лыкка лыьнача къаьст-къаьстача агрегаташтеи аппаратуранеи демонтаж а ю хуьйца а хуьйц. Станце электропитане система оптимальни параметраш юхаметтаоттаяра духьа космонавташа дIауьттаю грузовой кемо хьаяьъена керда аккумуляторш.

Делкъал тIехьа хуьцаргьа ориентаце маьлха батарей система управлене цинн блокаш цаIи атмосфери тIоалелах хий доаккхача система кондиционировани яра блокаш. Хьаьькха оборудовани ниваж дIауьттаю «Прогресс-8» яхача грузовой кема тIа.

Ден распорядкагIа нитта лаьрхIа да велоэргометре тIа физически упражненеш е а льтта тIера минита дIа хьажа а.

Медицински тIахьожама даннешен космонавташа дечча хоамашен яхачох Попов Леониди Рюмин Валерийи могаш-маьрша ба.

«Салют-6» яхача станцеи «Союз-35», «Прогресс-8» яхача кемайн бортовой системаш дерттIа болх беш я.

ГРОЗНЕ ЕРРИГСОЮЗНИ КОНФЕРЕНЦИ

Самардийнахьа Къахьегама Цlеча Байракха орден лелачи мехкдаьтта Iилма-тохкама института актови зале цхьа боах дIаболабир мехкдаьттана тохкам бара программа шеръярей нийсъярей яхьлагIча Ерригсоюзни конференце.

Конференци хьайийлар ГрозНИИ директора, технически Iилмай кандидата А. С. Леонтьева.

Мехка халкъа боахам дегIабоалабара дIакора дектараш яхоачашдечара мехкдаьтта чакхдоахачеи мехкдаьттахимически промышленноста доархIамах, лакхадебихний уникальний мехкдаьттан чакхдахарех дукхагIа пайда баккхара проблемах доклад йир СССР Госплана эксперта В. М. Тюнова.

Углеводородин бийдал тахкара нердача методех хоам бир къамальаш дьича технически Iилмай кандидаташ З. В. Дриацкаяс М. А. Мхчиянес, технически Iилмай доктора А. К. Мансвяна.

Конференце ладувгIарта мехка тайп-тайпарча Iилман учреждениешкарча Iилмахоша еза 50 гаргача докладага.

В. И. Ленин вäь 110 шу дизара накъадолхаш

19 АПРЕЛЕ — Ерригсоюзни коммунистически СУББОТНИК

Хьинар кходергдац

Ерригсоюзни коммунистически субботника дика кийчо яй «Оргтехника» яхача Грозненски производственни объединене болхлоша. «Цlеча шоаттдийнахьа» хьинар айдеина къахьегаш хургвы 2150 гаргга саг. Цу цхьан дийнахьа арахецаргъя 40 эзар сом мах бола тайп-тайпара продукци: «МР-1000» яха 20 электрографически машин, 540 сома маьха «ЭР-620НЗ» яха пачхахьалихен дукали Знак йола аппараташ, нитта лакхерча категорех йола 46 тайп-тайпара цилиндраш.

Халкъа эша товараш арахецача коммунистически къахьегама сийлен цIи лелача цеха коллективо уж-тоабаш кийчдергда 4800 гаргга сома маьхн. Къахьегама цIей долча дийнахьа шоаш доьлхха 3500 сом ахчаш объедиnene болхлоша иттлагIча пятилетка фонда юкъедаьха лаьрхIад.

Ленински коммунистически субботник долча дийнахьа къаьста хьинар айдаь къахьегара беррига болхлой тIахьийхаб объединенерча дикагIболча производственникаш а, коммунисташа Касьянов Юрий Васильевича, Щербаков Евгений Семеновича, Бойко Андрей Петровича.

19 апреле предприяте коа, гонахьерча моттигаш лестом а беш, дIаьоргIаргья 300 га, кийчъергья пхи эзар квадратни метр гаою-наш, «Автотрест» яхача автобусаш сецача остановке автопавильон хьалъергьл.

Коартолаш хьувкъаргья

Назрановски района «Экажевский» совхоз укх шера 600 гектара тIа коартолаш дIаe езаш я. ПланагIа цу кхай тIара чуэца дерзI 6600 тонн коартолаш. Царех 3200 тонн пачхахьалихенга йохкаргья, 2600 тонн тIадоагIача шера дIаe чутоссаргья.

Коартолаш дIаe дерхIаш дола лаьтта соахка гурахье а аьха Iодиллар. Февраль бутт боалуш коартолаш лелаергйола звеноша кIеттагIъехкар. Цу дерригнча кхай тIа лаьтта доккьамурдоацаш тIоадда дIакъайлар. Эзаь юха аьха а аьха, ... агрегата культиваци йир.

ТIехьаргтача бIаьстено дукха тоайир агрегаташ коартолаш дIаe кхашка арада цIа хьахийташ. Хьалхара агрегаташ кхашка араьлар март бутт бешь. Балха дика кийчъена кхашка араьлар Аушев Махьмади Юсап Евлоев ШаIипа Хьажбикар, Угурчиев Шовхала IамархаIн, кхыбараш керте латта звеношк. Цар норма 3.5 гектар йолча хIара дийнахьа 6—7 гектар гаргга коартолаш дIаюв. Тахапарча дийнахьа совхозе 360 гектара тIа коартолаш дIайийнай.

Пятилетка тIехьарча шера звеноша доккхий социалистически декхараш тIайийцад. Масала. Ю. М. Аушева 100 гектар йолча кхай тIара планагIа 110 центнер йолча. хIара гектара тIара 165 центнер коартолаш чуэца декхар тIайийцад. Нитта доккхий социалистически декхараш тIайийцад Х. Ш. Евлоев, А. Ш. Угурчиев керте латтача звеноша.

Хьалхашка латта декхараш кхоачашдара нийра социалистически эхь йоаржаьй коартолаш лелаечарна юкъе. Моральни а материальни а безам совбоаккхаргболаш яха хьалаш а оттадаь. Звенона план-график а, хIара самалгаш лаьрхIа задани а оттаьй. Цхьан дийнахьа ялх гектара тIа коартолаш дIайийначa механизатора шийн алапел совгIа пхи сом ахчен караре-кара тела Цlе ыьппели ду. Хьалхара кхо моттиг ыьккхача звеношта ду премеш. Нитта хьалхара моттиг ыьккхача звенона — 250 сом, шоллагIа моттиг ыьккхачоа — 200 сом, кхоалагIа — 150 сом. Цул совгIа хьалхара моттиге ыьккхача звенона карара кара тела Цlе байракх а ду.

Коартол шийн ханнахьа дIаерга хьежжа хул цуи хьувкъам а. Из кхета а деш совхоз болхлоша дош деннад балха кхт дийнахьа ерига а коартолаш дIайийна яха, е соахкарчуа яхи ди сихагIа.

ХIанз дIаe езаш йисар 40 гектар мара яц. Хьинар айдеина къахьегаш болча тха механизатораша шоаш денна дош дизэо кхоачашдергхьарах шеко яц.

А. АУШЕВ, «Экажевский» совхоза керттера агроном.

СУРТА ТIА: звеньевой Ю. Аушев, агроном М. Кодзоев, механик Б. Аушев.

И. ПЛИЕВА сурт.

Республика кхашка

Юртарча механизатораша шоай беррига эша тIабахийтаб бIаьсти ю культураш шийн ханнахьа а дика а дIайийна яхара.

Статуправлене даннегIа 14 апреле бIаьсти ю культураш республике дIайийнай 44.4 эзар гектара тIа, из планагIа 100 пакъа да. Механизатораш хIанз шекара свеклаш, бьацаджараш, цхьан шерен хьекхача шерашкен тIаюьлла бьацаш дIаюьш боахи.

Шекара свеклаш дIайийнай 4.1 эзар гектара тIа, из плана 45 процент я. Шоай дIаe езаш йолча шекара свеклаех ахалел совгIа дIайийна дьынад Ачхой-Мартановски, Гудермесски, Шалински районашкара боахамаш.

Республике коартолаш дIайийнай 1 эзар гаргга гектара тIа, планагIа — 70 процент. 4 эзар совгIа гектара тIа дIадийнад бьацадараш,— дIаде дезачох 35 процент.

Хьайбашта шортта доакъар Iалашдара дукха а дукхагIа дIанийнай люцерна. Республике укх шера цу культуро 7 эзар гектар дIалоац. Из болх дика чакхбьиккхаб Гудермесски, Малгобекски, Наурски, Сунженски, Шалински районашка.

Лаьтташ леладераш хIанзчуа тIехьагIа ялата а доакъара а лаьрхIа хьажкIаш дIаe езаш ба.

Совглаташ дIаденнад

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиуме республика юрта боахаме хьалхалаттараштa дIаелар Ерригсоюзни яхье даьха доккхий толамаш дахари ялат, коартол, лаьттанпара йоала кхыйола продукташ дукхагIа ляарен пачхахьалихенга йохкарен планаш социалистически декхараш кхоачашдеча къахьегама котадойтари бахьан долаш енна СССР орденаши медалаш.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума цIерагIа совгIаташ дIаделар Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателе Х. Х. Вокова.

Ленина орден елар «Новосельский» совхоза бригадира З. М. Цутаевна. Октябрьски Революце орден — «Красноармейский» совхоза звеньевойна А. Исраиловна. Къахьегама Цlеча Байракха орден аппараташ юкъе ба «Самашкинский» совхоза бригадир Н. И. Ваниев, «Родина» яхача совхоза звеньевая А. Д. Солнышкина, «Южный» совхоза звеньевой У. Шидаев, кхыбараш. Юрта боахамо хьалхалаттарий йоккхача группана елар «Знак Почета» яха. Къахьегама Сийлен III степена орденаш, «За трудовую доблесть», «За трудовое отличие» яха медалаш.

СовгIаташ деннарий цIерагIа къамеьлаш дьйраша З. М. Цутаевна, В. П. Ермоленкос, А. Д. Солнышкинас, В. Я. Зелимханова, А. М. Хатуева, А. В. Часаговa, кхычар партенен правительстванен доккха барнал аьлар шоай къахьегама нитта боккха мах барах.

СовгIаташ дIалуча хана цига пар КПСС Нохч-ГIалгIай обкома секретарь Д. Г. Завгаев.

ЛЕНИНСКИ СИЙЛЕН ГРАМОТАШ ЕННАЙ

ИттлагIча пятилетка заданеш хаиал хьалха кхоачашъьча «Старогрознефть», «Сунжанефть» мехкдаьттеи гази йоккхача управленей, бурун деттача Горгтеводски управлене, Грозненски чхьалра - коньячни комбината коллективашта КПСС обкома бюро, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома соцамагIа Ленински сийлен грамоташ енний.

ПАРТЕ ТIАХЬЕХАМА ДОШ

Советски наьха оамал а кхиа дIаоттад маьшарен къахьегамен цIейна — ЦхьоалагIча Майна къахьегама толамаш доахеш накъаухнига. Цу дезача цIейга кийчлуш шерра социалистически яхь а йоаржаь дерригача советски халкъо сагна Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша а дакъад белгалдара толамаш. Промышленни продукци маьхала диккхара цхьоалагIча квартала план 101,6 процент кхоачашъяьй. Планал совгIа оса лыкха продукци тIакхийтай къахьегама овсарде лакхъяра чотагIо. Къаьстта дика белгалбир республика мехкдаьттахоша, машинаштъераша, пищевикаша, кхычар. Шоай еррига торонаш, низаш оарцагIдьха кхашкара балхаш деш боахи колхозашка, совхозашка.

КПСС ЦК даьча ТIахьехамаша кхы тIа а айдаьд советски наьха политически къахьегамен хьинар, социалистически Даьхен бернат алсамдаккхара, цун чIоагIбара дегаш ураоттадаьд. ЧIоагIа хьаштдолаш тIеийцей Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша парте тIахьехам:

—СОВЕТСКИ СОЮЗА КЪАХЬЕГАМХОИ! КПСС XXV СЪЕЗДА ИСТОРИЧЕСКИ РЕШЕНЕШ КХОАЧАШЪЯРА ТIЕХЬА КЪОВСАМ ЛОАТТАБЕ!

БИЗЗАГIА ПАЙДА ЭЦА ДЕГIАЕНАЧА СОЦИАЛИЗМА ТОРОНЕХ!

Укх шера ЦхьоалагIа Май шийн белгалонаш йолаш да. Советски халкъ, дунеи тIара дерригe прогрессивни адам кийчлуш да Коммунистически парти, дуненa тIа эггара хьалхара социалистически пачхахьалкха хьаькхелла йола В. И. Ленин вäь 110 шу дизар доккха цIей даь белгалдаппхa.

Парте тIахьех:

—СОВЕТСКИ СОЮЗА ГРАЖДАНАШ! ЛЕНИНСКИ ХЬИСАПЕ, КОММУНИСТИЧЕСКИ ХЬИСАПЕ ДАХА, БОЛХ БЕ, КЪОВСАМ ЛОАТТАБЕ IОМАЛЕ!

Кхы цхьаькха а башха-дика белгало я хIанзарча ЦхьоалагIча Мая. Тхьаь ухийтта шу хьалха советски халкъо исторически котало а йоаккхаш чаккхбаьлар Сийлахь-Боккха Даймехка тIом. Цу хала ыьккхача Котален бе боагIа мах а беш парте йоах:

—БIАЬШЕРЕНАШКА ДАХАЛДА СИЙЛАХЬ-БОККХАЧА ДАЙ-МЕХКА ТIЕМ ТIА СОВЕТСКИ ХАЛКЪО ГАЙТА ШЕ САННА ЕХЫ ДОАЦА ДЕНАЛ!

Парте тIахьех хIара балха моттиге къахьегамах оарде, эффективность, балха дикал айяра, индустриализаци, химизаци, лаьттанаш мелиораци яра ярдa тIа, производствана специализаци концентраци яра лара тIа юрта боахам массе оагIорахьара дегIабоалабера. Советски наха хьалхашка уж декхараш уттадеш парти эггара хьалха ихайн шийн бIухоша.

—КОММУНИСТАШ! БАЛХА ЭФФЕКТИВНОСТИ ДИКАЛИ АЙЯР ДУХЬА ДЕРРИГАЧА ХАЛКЪО ЛОАТТАВКЧА КЪОВСАМЕ ХЬАЛХА ХИЛА!

Тахан вайна хьалхашке латта керттера декхар да укх шерара а бIарччача пятилетка а заданеш толаме кхоачашъяр, цхьайтталагIча пятилеткана тешаме кIийле кийчъяр. КПСС XXVI съезда даха ма доагIара накъадахар. Промышленноста боахлоша сихагIа карерове а хьаькъалца пайда эца а ... производственни низалех, керда техникеи дикагIйола технологи юкъехьувла халкъа боахама хьашташ кхоачашдала доагор, энерги, метала, бийдал лоаттае ега. ГIишлошъераша Iалашде деза низалаш объекташ шоай ханнахьа хьалъяь йохийта, капитальни вложенеш дикагIа пайда эца беза. Юрта боахаме къахьегараша шоай низаш тIадахийта деза кхашкара бIаьстан балхаш дика вIаштIехьдахара, ялат, шекара свеклаш, коартолаш, бьацадараш, хьайбай продукташ дукхагIо яхара а пачхахьалкхенга йохкара а.

Кегий наха мехкарийе парте тIахьех эмаеш, культура, профессиональни говзал тIатIерта кареерзаяра, коммунизм бахьан хьинаре къовсам лоаттабераш хила.

Советски наха балха дика толамаш даха низ телар, дегаш ураоттадер да Коммунистически партена, цун ленински Центральни Комитета гонахьа уж вIашхьа кхотабенна хилар, дохаргдоаца халкъий доттагIал. Цудухьа чIоагIа раьза хинна тIаэц цар парте тIахьехам:

—ДАЬКЪАЛА ХИЛДА СОВЕТСКИ СОЮЗА ДЕРРИГАЧА КЪАМИИИ НАРОДНОСТИИИ ВЕЖАРАШХА ДОЛА ДОТТАГIАЛИ ЦХЬОАГIОИ!

ХIара советски саг хьаьнала къахьегаш, балха тIа дисциплина йолаш, хIаман вхом беш, производствах дог лазаш хиларах дукхагIча даькъе тийша да парте вайна хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдар. Даьхен, халкъа рузкъа алсамдалар, цун низ чIоагIбалар. Цудухьа парте йоах:

—СОВЕТСКИ СОЮЗА КЪАХЬЕГАМХОИ! ДИСЦИПЛИНА ЧIОАГIЪЕ, ХIАРА БАЛХА МИНУТ ЛОРАЕ!

КХОМ БЕШИ ЭФФЕКТИВНЕИ ПАЙДА ЭЦА МЕТАЛЛАХ, БИЙДАЛАХ, ДОАГОРА-ЭНЕРГЕТИЧЕСКИ РЕСУРСЕХ!

СОВЕТСКИ СОЮЗА ГРАЖДАНАШ! ЛОРА А Е АЛСАМ А ЯХА СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ДОАЛАХЬЕ!

Къахьегамхой дунеа халкъашта юкъерча солидарноста Денна накъадолхаш марксизма-ленинизма принципашта, шийн ленински интернациональни политикана тешаме йолча КПСС дIайха, вежарий мовршал дохьийт коммунистически болхлойн партешка, социалистически мехкий халкъашка, капиталистически мехкий болхлой классига, колониальни дувъах мукъадаьннача, империализмана духьала, паргIато, шоай лоIамагIа хилар, машар, демократи, социальни прогресс бахьан къовсам лоаттабеча халкъашка.

Советски халкъо, дунеи тIарча беррига дог-уйла цIена йолча наха чIоагIа къоабалдеш тIаэц тахан парте Центральни Комитета ТIахьехамашцара е дешаш:

—ДАЬКЪАЛА ХИЙЛА СОВЕТСКИ СОЮЗА МАШАР БЕЗА ЛЕНИНСКИ АРАХЬАРА ПОЛИТИКА!

Доазув доацаш ба советски наьха шоай партех бола тешам. Тахан чIоагIа бекаш ба тIахьехам:

МАРКСИЗМА-ЛЕНИНИЗМА БАЙРАКХА КIАЛ КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ КУЛГАЛДЕШ КОММУНИЗМ КОТЬЯЛАРГА ДIАХЬАЛХАШКАХЬА ДОЛЛЕ!

РЕЙД ТIЕХЬАДОАЛАШ ЛАТТ КОМСИЙ АРЕНАШКАРА БАЛХАШ

МАГIАЛБИКЕРЧА БОАХАМАШКА БIАЬСТАН БАЛХАШ МИШТА ВIАШТIЕХЬДАЬХАД ХЬОЖАШ ХИЛАР УКХ ДЕНОШКА «СЕРДАЛО» ГАЗЕТА РЕЙДОВИ БРИГАДА. ЦУННА ГУЧАДАЬННАЧОА ОАХА КЕПАТОХ ГАЗЕТА ТАХАНАРЧА НОМЕР ТIА.

Эггара хьалха рейдови бригада хилар «Малгобекский» совхоза комсий кхашка. Районе эггара хьалха комсаш лелаелга дIадоладаьд цига. 449 гектар дIалоацаш я совхоза комсаш. Царех 257 гектара тIара яраш хьувкъам бала безаш а йолаш.

Хьалххехьа оттаь балха план а йолаш, комсашта Iуналдара балхаш чакхдала гIерташ ба совхоза къахьегамхой. Механизатораш материально а морально а бел талбоахкилга оттадаьд. хIанзехьа белгалдаьккхад къаьст къаьста комсаш лелаеш болча наха, вешта аьлча, тектарникашта боахамо лургдар. ВIаштIехьдаьккхад комсий гаьнаш лаьтта кIалхара хьагучайоалаш болча механизатораша а, нитта комсаш йоIаш болча Дагестанера бахкача болхлоша а бригаде бийсаш йоахкилга, царна бIайха кхача лоттабелга.

Комсаш лелаераштa новкъостал деш ба совхоза мотторера болхлой а.

ХIаьта а тIехьадаьннад «Малгобекский» совхозе комсашта Iуналдара балхаш. Тхо укхаза хиннача дийнахьа 270 гектара тIара мара комсаш хьагучаьйха баьннабацар совхоза механизатораш. Царна юкъе а дукхаараш хьагучаяхара аттагIа йола яьоа комсаш я. ХIанз дIабола мара беннабац шпалера тоае. Из болх кIезигдукха дикагIа лел Саутиев Ахьмад бригадир волча бригаде. Укхаза болх беш я шпалера механически дIатассара эша бIоагIий дIадоагIаш йола трактор. Цхьабакъда, укхаза а пхелагIа дакъа болх чакхбаьккхабац тахханалца хьувкъам луча комсашта бе безачох. ХIана а лаьттанна кIал боахк ахаш гаргга комсаш, дIадоладаьдац комсаш хьалъехилга. Дукха комсаш я хIанзчул тIехьагIа яIа езаш а.

Кхы а эсалагIа лел уж балхаш нокх къаь комсаш лелаеча бригадашка. Комсаш хьагучайоахаш бола механизатораш ца лаьрхIача. Илиева бригадера цхьа гектарник мара вацар укхаза болх беш.

— ХьабоагIаргба аьнна ляциараш а хьаарабаьнна бац. Болх хьабе саг вац. — ахаш летташ лел бригадираш ди. Чербиевa, Чантиевa, Илиева.

ХIана балаш совхоза балха нах ара? Цу хаттара укх тайпара жоп лу совхозе комсаш дикагIа лелае товрех волча Гарданов Iийсас: — Совхза ялат а доакъар а лургда аьнна дар комсаш лелаьча боалхоишта. Цхьайтта гектар комсаш лелаьй аз дIадахача шера. Царна кулг-кара де мел дезар дахь лаьттах йохкийтай аз сай участка тIара комсаш. Лурга аьнача ялатех цхьа кона алазар -она. Нитта мара комсаш лелаьча цхьанна сага а далалзар ялат. Аьнача хилаьзар совхоза кулгалхой дош. Цудухьа наьха тешам байнаб. ХIанз боахаме керда кулгалхой баьхкаб. Комсаш лелаераштa е ялат а, е доакъар а дала лерхIаш а бац уж укх шера. Вахача сага чIоагIа эшаш ма дий уж. Нитта да, сона хетачох, тха совхоза комсаш лелае нах раьза ца хилара керттера бахьанаш.

Укх шера хьувкъам бала безаш йолча комсех аханел совгIа яраш хIанзчуа тIехьатIа лаьттанна кIалхара хьагучаяха езаш, царех дукхаараш яIа езаш, шпалера тоа а яь хьалъекха езаш а «Малгобекский» совхозе. Из болх ханнахьа чакхбаккхара хIара дийнахьа кхаьшка болх беш 200—300 саг хила а дукха вац. Цхьабакъда укхаза аравоалаш 30—40 саг а вац. Доланоарча наьха доархIаш ба из боахаи. Юртэ баха нах комсий кхашка болх бара оарцагIбаха беза Доланоарча юрта Совета исполкомо а.

«Кавказ» совхоза керттерча агрономо В. Е. Крошкас дуьйцачох, сеттара дика лел цу боахаме комсий кхашкара балхаш. 800 гектар дIалоац совхоза комсаша. Царех 50 гектар укх шера хьувкъам бала безаш я. Цул совгIа, кхы а 359 гектара тIара комсий укх шера хьувкъам бала йолалуш я.

Еррига комсех аханел совгIа яраш тIера лаьтта дIадаьккха хьагучаьльха баьннаб укхазе. 11 фо тоха агрегат я укхаза хIаьи дийнахьа балха арайоалаш. Тайп-тайпарча технически бахьанех сена латтараш дIаяьхача а, бархI агрегат я хIара дийнахьа болх беш.

20-ча апреле чакхдовла дезаш да дерригача комсий кхашкара юкххьаппара балхаш. Тахханалца царех ахаш я чакхдаьхадац.

444 гектара тIара комсаш лелаеш я управляющи Шадиев Исмаlала вола совхоза шоллагIа отделени. Царех дукхагIъяраш укх шера комсаш яла езаш я. Царех тахханалца лаьттанна кIалхара хьагучаьльхараш кхоалагIа дакъа а хилад.

— Из болх сихбара тахан бола беш пхи агрегат я тха,—дувц цо. — Укх сахьате хIаарайоал цхьаькха. Кхоана кхы а ши агрегат тIаккхетаргья тхоиз. Шпалера тоаелга хIанз мара доладе ккийнадац тха. Кхьа гектара тIара тоаьйй оаха. ХIанзчул тIехьагIа тоае езаш я ше бIаь совгIа гектарa тIара шпалера. Болхлой кхоачам чIоагIа кIезига ба тха. Веррагаш а 16 саг мара вац тахан балха араваьнна, цхьоалагIча бригаде вийси, шоллагIча — ворхI.

Цlенхаштта ала деза хьабаьча балха динлах а. Фо тохаш комсаш хьагучаьльхача кхашка дукха моттигаш йисай цIендаь тIера лаьтта дIа ца доаккхаш. ШоалагIа юха къахьега дезаш я уж моттигаш.

Дукха дикагIа лелац гIулакхаш управляющи Илиев Микаьил волча совхоза цхьоалагIча отделене а.

Цу тайпара кхоачамбоацараш да М. Горьке цIерагIча совхозе а. Комсий кхашкара балхаш кIезиг-дукха сихагIа леле а хьабеча балха дикал лоха я укхаза.

ГIулакхаш дикагIа лел «Ингушский» совхоза комсаш лелаеча отделене (управляющи М. Мериоев, вокхагIйола агроном М. Ярахмедов). Укхаза лаьттанна кIалхара комсаш хьагучаяккхача кхай тIа цхьанкха а гIалат долаш хIама корадавзар рейдови бригада доакъошхошта.

Цхьабакъда, ханашка дилача тIехьадолхаш латт комсий кхашкара балхаш. 737 гектара тIа я совхоза комсаш. Царех ахаш а хьагучаьха баьннабац совхозе.

ДикагIа лелар комсий кхашкара балхаш Г. Ахриева цIерагIча совхозе. Укхаза хьагучаьльхай 335 гектара тIара комсаш. Йисараш 90 гектар мара яц. Хьабаьь болх хIама ала йиш йоацаш дика ба. Фо тохаш комсаш хьагучайоахаш эла агрегат я. Дика дIадоладаьд шпалера тоаелга а. Шоэттъа гарггача гектара тIа чакхбаькхаьб из болх.

Къаьстта эсала лел комсашта гIулакх делга «Советский» «Луч» яхача совхозашка. Цига хIанз а пхелагIа дакъа комсаш лаьттанна кIалхара хьагучаяхха кийнадац.

МагIалбикерча дерригача боахамашка 4763 гектар комсаш я. Царех укх шера хьувкъам бала безаш я 1730 гектара тIара яраш. Дукха балхаш да цу кхашка де дезараш. Тахханалца царех ахаш а чакхдаьхадац. Керттера бахьан да боахамашка кхоачам болаш болхлой ца хилар. Бизза пайда эцац йолаш йолча техниках а.

Комсий кхашкара бIаьстан балхаш сихагIа чакхдахара, районера беррига нах оарцагIа а баьха, де йиш мел яр де деза боахамий а района а кулгалхоша.

Рейдови бригада: Д. МИРОНОВ, городерча халкъа тIахьожама комитета председатель; Л. ЯРАХМЕДОВА, районерча юртбоахама управлене йоккхагIйола агроном; М. ЧЕРТЕНКО, «Ленина байракх» газета болхло; А. ХАРСИЕВ, «Сердало» газета соб. корр.

В. И. Ленин ваь 110 шу дизарга

ЛЕНИНСКИ СОБРАНЕШ

КОРТА БОЛА КЪАМАЬЛ ХИЛАР

«Ленински хьисапе, коммунистически хьисапе даха, къахьега, къовсам лоаттабе» яхача дешах партийни собрали хилар Ленина орден лелаеча «Грознефть» производственни объединене автомобильни пачхьий управлене партийни организаце. Цу темах доклад йир управлене партбюро секретара Козлов Дмитрий Павловича.

Соахка управлене коллектив Старопромысловски районе хьалхара моттигаш яьхарашта шоаза юкъелхар, цудухьа КПСС райкомок халкъа депутатий райсовета исполкомок белгалъьяьккхар, йоах докладчика.

В. И. Ленин ваь 110 шу дизар дездарца дувзаденна КПСС ЦК ноябрьски (1979 ш.) Пленума решенеш, КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председателла новкъоста Леонид Ильич Брежнева цу пленуме а шинта город Москвай Бауманскй хоржамий округерга хаьржархошта кьалхашка къамаьл деш а енна указанеш, рекомендацеш кхоачашъяра социалистически декхараш тIа а кийца дика толамаш доах коллективо ухх пятилетка тIеххьарча шера.

ГIишлой - монтажни балхаш дара кхаь бетта план тIехкхоачашъьйй, планагIа хила езачул лаккхагIа я кийхьегама овсарле. Алхха балхага дIадодар лохдар бахьан долаш 9 эзар сома пайда баьб.

Массаза а санна производстве хьалхле лелаераш коммунисташ ба, аьлар докладчика. Царех ба автомашиний шофераш Алиев Мухьади, Надточин Владимир, Нетнаев Владимир, асфальтировщикаш Дельмаев Валерий, Гришин Юрий, слесарь Дягилев Виктор, тракторист Лавровский Павел, кхыбараш. Уж беррига а дика кийчлуш ба коммунистически субботника. «ЦIеча шоаттдийнахьа» механизатораша кходаьча довгорда бергба болх. ХIаьта слесараша юхаметтаоттальчи оатхалах пайда ийбеш ремонт еръь.

Цхьабакъда, дика дараш а уллув кхоачамбоацараш а да, яхаш дувцар докладчика а цул тIехьагIа къамаьлаш даьчар а. Валхо тIа дукха ха оехье йоаю, нах дукха хувцалу. ДIадахача шера балха хьаийцав 110 саг, хIаьта мукъаваликйтав 105. Нах балха тIа хувцабалара бахьанаш тахкац, дIа-хьа бувлерашца доагIа къамаьлаш дац. КIезига терко ю болхлой квалификаци лаккхъяра. Ледара болх беш я хилкъа тIахьожамхой группа, цун председатель ков. Сергеев цар болх вIашIехьбиккхара оарцагIоалаш вац, кхоачамбоацараш ловш ва.

Участка начальника Карнаев Мусас дийцар дукхача къамий викалех латтача шоай коллективе дIа-юза леладеча эздийча гIулакхех. Уж массаза а цхьа дог-уйла долаш ва — В. И. Ленин ваь бIаь итт шу дузача юбилейна шоай ма хулла дикагIа накъавахар.

Управлене начальника нов. Серова цIаьхи а дагадохийтар пятилетка тIеххьарча шера коллектива хьалхашка латта декхараш, даьза дисараш, кхоачамбоацараш. Волаш ба вайцига тIехьабаьле балха хьаухаши ханал хьалха цIаухаши бараш. Корта бохабу малар балха тIа меларaш.

Иштта нийслуш ба пачхьалкхен чотагIа бIаьхий хила гIерганаш а. Хьаьцаргва вай ПТО начальник В. М. Мищенко. Когаш лаз са, яхаш общественни гIулакхашта юкъе дакъа лацац цо. ХIаьта предприятера цемент, хьу, турбаш яхьа йиш йолаш моттиг нийсьелча цхьаькха хIама ца лаза сага санна тохалу из.

Слесара Дягилев Викторен асфальт ехкача Гришин Юрен собране вIашагIкхийтарашка хоам бир юбилейни шера социалистически декхараш кхоачашделга шоай коллективашка миштта вIашIехьдаьккхад хьахайташ.

Собране тIайийцача соцам тIа дIаяздир: йоагIаш йола кийчо аь ленински юбилейна накъагIортда, цунна тIабераьбаь йола беррига организацешкий кхетамеа болх кхы а лакхагIча боарам тIа боаккхаш айбергба, биь бетта заданеш В. И. Ленин ваь 110 шу дузаш бIарччача шера яраш 25 декабрге кхоачашъьйоахарга, аьнна.

А. ТИЩЕНКО,
тха штате воаца корреспондент.

СМОЛЬНЫЙ — РЕВОЛЮЦЕ ШТАБ

ЛЕНИНГРАД. Смольный — В. И. Ленина Петроградерча вахарцеи балхацеи ювзаснинарех нертгера йола моттиг. Пролетарски революце баьчча укхаза кхаьчаи шийна тIеххьарча подпольера 1917 шера 24 октябре сайрийна. Цул тIехьагIа дукхача хана, 1918 шера марте кхаччалца, Советски правительство Москве дIайаххалца, Смольнера дIавахаваш ца.

Смольнера В. И. Ленина кулгалдьнад Петрограде терзашца кийчъаь хиннача восстанера. ТIема - революционни комитета балха лостам тийнаб цо, дакъа лоацаш хиннев Советий Ерригроссийски съезда большевистски фракце собранешка, кулгалдьнад парте Центральни Комитета заседанешта, «Росс гражданашка!» кхайкарал, Советий II съезда, Декреташ санна долча исторически документий тексташ язъьяй, итташ болча нахаца вIашагIкхетараш хиннад цун, распоряженеш тийнад, мандаташта кулгаш яздьд.

Тахан эзараш бола ленинградцашни города хьашийн Смольне ух исторически моттигаш, Советски пачхьалкхе хьахиннача хьалхарча бетташка В. И. Ленина баьчча балха хьакъехьа дувцаш дола документаши экспонаташи йовза.

СУРТА ТIА: Смольнена юхе.

М. БЛОХИНАН Н. НАУМЕНКОВЕН сурт. ТАСС Фотохроника.

ЛЕНИНСКИ ВАХТЕ КОТБАЬННАРАШ

ЧакхIоалаш латт ленински къахьегама вахте. Тахан Даьхенна, Ленина партена бIубенна рапорт дала йиш йолаш ба республика мехкдаьттахой. Массаза а санна яхье баьццараштa юкъе хьалхарча мугIаре латташ ба уж.

Ер пятилетка дIайиласлча деза пхьанал совгIа 3 миллион 152 эзари тоня мехкдаьтта, 500 миллион кубически метр газ аьккхай цар. Укх тIеххьарча шин шерех ах шерех хIара кварталагIа «Грознефть» объединенена хьежаьний мехкдаьтта промышленноста Министерстви профсоюза ЦК-ан карара кара тела ЦIе байракхи хьалхара ахчан премий. Кхо бIаь гаргача мехкдаьттахочо, 26 бригадо, плх предприяте хIамале кхоачашъьый пхе шера план. Из да цар ленински юбилейна кийчдаь совгIат.

Укх деношка г. Грозне театрально - концертни зале хилар В. И. Ленин ваь 110 шу дизара хетаьа «Грознефть» объединене ленински къахьегама вахте котбаьнкарий слет. Укхаза гулбеннабар ханал хьалха пхе шера план кхоачашъяь йола производстве хьалхалеттараш, дикагIйолча бригадий, цехий викалаш.

Гулбеннараш чIоагIа безаб тIаийцар Iалаьмате доккха къахьегама хьинар гойтараш, массанене хьонзам теларш. Малаш ба уж? Царех цхьабараш довзийтарга вай газет дешараштa.

Республике дика йовзаш и Карабулакски УБР вышкомонтажни бригада коллектив, цун бригадир Ю. М. Мовлаев. «Пхе шера план — В. И. Ленин ваь 110 шу дузадн хьатIахкоачаш кхоачашъергьне» яхача девизагIа социалистически яхь объединене дIайоладьй цо. Болх кхетамца вIаштIехьбаккхаро, чурча торопех пейда эцаро йиш хилийтар иттлагIча пятилетка план 1979 шера 7 ноябрь хьатIахкоачаш кхоачашъе. Пятилетка диъ шера бригало хьаьтльий 44 буровой установка, 200 эзар сом пачхьалкхен рузкъа кходаьд. Ю. Мовлаева бригадера хIара сат массехк товзал Iомаль ка. Республикански а Ерригсоюзни а социалистически яхье массехказа котъьлнай из коллектив, цунна еннай «Министерства дикагIйола вышкомонтажни бригада» яха сийлен цIи.

Ю. Мовлаева бригада дIададоладь гIулакх Карабулакски УБР-е хьаллаьца ца Iеш объединене дукхача предприятешеи бригадашеи хьаллаьцар: Карабулакски УБР-ерча А. В. Буянова, С. Ш. Шмавонянца, С. А. Хохоева бригадаш, «Октябрьнефть» НГДУ скважинашта лаьттан кIал ремонт ечв И. М. Петрученко бригадо рапорт деннад пхе шера планаш ханал хьалха кхоачашъярах.

Старогрозненски УБР-е даь ца Iеш еррига объединене а сий деш яр Шулякин Георгий Александрович керте лаьтта «Северо - Минеральная № 17» яха комсомольско-кагирхой бригада. Ший пятилетка цу коллективо кхоачашйир 1979 шера январь бетта. 287 дев-бийсан 5025 метр буруъ а тохаш. Ший торокашка а хьежа шера 5000 метр буруъ тохара тIахьийхар цо республика буруълеттараш. Цу декхарах доархIае ниа болаш я из сий дола коллектив. хIана аьлча, цун юкъе дукха ба къона коммунист, Ленински комсомола лауреат буруьдеттар Лихоман Николай санна бола кагий нах.

Бригада динача гIулакхех хьахинар бIаргагуредац ханал хьалха кхелхача буровой мастера Г. А. Шулякина. Бакъда, цун дика гIулакхаш йIаьххача хана дахарела мехкдаьттахой дегашка, цун цIи тилла цо болх баьча буровойна, хIаьта Г. А. Шулякина цIерагIйола приз тергъа яхье котъьнича комсомольско - кагирхой бригадашта.

«Шера 5000 метр буруъ тохарга» яхача девизагIа къахьегача Малгобекски УБР А. В. Галаева. И. А. Галаева, М. А. Хадзиева. Горячеводски УБР ин. Маденна, Лопухова, Дрововрубова буруъ деттача бригадаша кхьегар хIинзле кхоачашъьйй иттлагIча пятилетка шоай заданеш.

Слете гулбеннараша чIоагIагIа сайир 1979 шера апрель бетта пхе шера план кхоачашъяь «Малгобекнефть» НГДУ скважинашта лаьттан кIал ремонт ю Коков Алексей Давыдович керте латта комсомольско-кагирхой бригада. 1947 шера дена укхаза болх беш ва Алексей Давыдович. Цунна еннай «1-ча класса мастер» яха цIи. Из керте латтача коллективо Ерригсоюзни социалистически яхье кхоалагIа моттиг яьккхай. А. Д. Коков кагирхой хьехамча ва. Цун бригадана еннай Ленински Сийлен грамота.

Ленина юбилея сийна хьаржача социалистически яхье доккхий толамаш даькад цу управленерча и. Погорова, «Сунжанефть» НГДУ я. Литвинова, «Горскнефть» НГДУ и. Махнычева, «Старогрознефть» НГДУ ин. Яровойс, Недоспасова, Солнышкина скважинашта лаьттан кIал ремонт еча бригадаша.

Лаьттан тIа эггара хоалдар хьаьнала къахьегар да. Цо кхоачабу вай мохк прогресса кердача лакхаленашка. Мехкдаьттахочун, химика, гIишлошъечун — массане а къахьегам тIаберзабаь ба парте XXV съезда исторически решенеш кхоачашъяра. Цу балха юкъе нийтара довгIа дакъа юкъехьу Октябрьски Революце орден лелаеча «Старогрознефть» НГДУ коллектив а.

Революце баьчча цIерaца дувзаденна да Грозненски мехкдаьтта промышленность юхаметтаоттаяри дегIайолаяро Старн промыслаш. Укхаза 1923 шера 16 мае В. И. Ленина елар буруьдеттача мастера сийлен цIи а № 1361 йола расчетни книжка а.

Мехка къаьнагIчарех йола управлене коллектив тешаме ший революционни къахьегамен традицешта, мехкдаьтта дукхагIа даьхара тIехьа лоаттабеча къовсаме даим хьалха латт. Укх деношка йоккха котало аьккхай управлене мехкдаьттахоша — ханал дукха хьалха кхоачашъьй пятилетка. Слете гулбеннараша дег тIара моарша а делар. зовза а баькхар из толам баьнхараштa.

Ленински юбилей кхатIакхачалехьа пхе шера заданеш доархIаьй «Сунжанефть» НГДУ а буруъ деттача балхий Горячеводски управлене а къахьегамхой. Найна массанена а дага доагIа «Кхаь шера план — СССР кердача Конституце хьалхара шу дузача денга» яхача девизагIа социалистически яхь дIайолаяьраш Горячеводски буруьдеттараш хиннилга. Из дика гIулакх могадир КПСС Нохч-ГIалгIай обкома бюрос, хIаьта цох доккха беркат а даьлар республика къахьегамхошта юкъе яхь шерагIа йоаркаяра.

Цу кхаь коллективана парте обкома бюрос, республика Министрий Совето, облсовпрофо, ВЛКСМ обкомо Ленински сийлен грамоташ хьожайир.

«Грознефть» объединене сий долча коллективо толам баьккар тайша да хIара сато хьетача кьих, белгалдаьккар слете. Укхаза цIераш аьккар шоай дикагIа болча болхлой.

Цхьна юкъе да «Грознефтегаз» НГУ № 1 йолча цеха технологически оборудованена ремонт ю слесарь Гудков Иван Алексеевич. 34 шу даьннад цо укхаза болх бу. Из дика производственник, хьинар дола общественник, кагирхой хьехамча ва. Из дукхаза а хийржав КПСС Октябрьски райкома, парте Грозненски горкома членалла, парторганизаце секретаралла а секретара заместителалла а. Иван Алексеевич коммунистически къахьегама ударник ва. Цунна еннай Октябрьски Революце орден, дукха медалаш. Ленински къахьегама вахте котваларах производства ветерана еннай Ленински Сийлен грамота.

Е хьаэцаргва вай Абозин Иван Григорьевич — буруъ деттача оборудованена ремонт ю слесарь. Болхлой класса из юкъеваха 40 шу совгIа ха я. хIаьта мехкдаьтта промышленносте къахьега 30 шу да, царех 18 шу да из производственни обслуживание база цехе (ЦБПО) къахьегаш вола.

Сийлаь - бокхача Даймехка тIем тIа фашистски тIаьрахоех майра латарах дукха орденаши медалаши еннай цунна. Из санна барех оал къахьегача а тIем тIа мо денал долаш ба аьле. Цун гойзача кулгех чакхьаьнача оборудоване чот яь варгвац. Ший пятилетка 3,5 шера кхоачашъьй цо, из ва коммунистически къахьегама ударник.

Ленински юбилейна хетальча къахьегама вахте котбаьннарашта дег тIара ловцa баьккхар «Грознефть» объединене генеральни директора Р. М. Хачатурова.

Слете вIашагIкхийттараша республика берригача мехкдаьттахошка даь кхайкарал тIаийцар.

Слета балха юкъе дакъа лаьцар КПСС Нохч-ГIалгIай обкома секретара М. А. Дорохова, парте обкома мехкдаьттан химически промышленноста отдела заведующе М. М. Афанасенкос, ВЛКСМ обкома хьалхарча секретара Г. Х. Эльмурзаева.

Б. КОСТОЕВ,
М. МУСИЕВ.

КХЫЧА МЕХКАШКАРА МЕТТАШ В. И. ЛЕНИНА ВАХАРЕ

1980 шера 22 апреле дерригача Советски халкъо а дунен ерригача адамлено а деэдергда российски а дунен халкъашта юкъерча а пролетариата баьчча В. И. Ленин ваь 110 шу дизара ди.

Бокъха а дукхача тайпара а ба В. И. Ленина баь болх. Хоаш да мел доккха дакъа юкъедихьад цо лингвистически Iилмана. Ший балхаш тIа кIоаргга техкай цо методологически языкознане дукха проблемаш. Мах баь варгвоацаш лоархIаме я кхыча мехкашкара меттаги Iомадеши царех практически пайда эцаши В. И. Ленина Iаль опыт. «Кхыча мехкашкара метташ Iомадара хьакъехьа «Ленин ихар» яхача ший балха тIа Н. К. Крупскаяс яздьд: «ХIанз вай Iалаьмате чIоагIа тIадийраад кхыча мехкашкара меттаги Iомадара. Цудухьа Ленина кхыча мехкашкара метташ миштта Iомадьд хар къаьстта чIоагIа хьашт долаш да».

Кхыча мехкашкара метташ Iомаде Ленина волавенняв бера хана. Владимир Ильича даси напаси чIоагIа терко еш хийнай цIагIа берашта кхебам балара, гимназера цар занятеш миштта хьежаш хиннаб.

Ленина да, Илья Николаевич Ульянов, массе хана хиннав эрсий недагогика прогрессивни принципаш лелаеш. Цо ше Iомадль хиннад немций, французий, латински метташ, уж предметаш шийна берашта миштта Iомаду хьежаш а хиннав. Владимир Ильича нана, Мария Александровна, Iалаьмате дика хьехархо хиннай. Дика ховш хиннад цунна немцийи французийи метташ, хIаьта уж шийна берашта дIахьехаш а хиннай. Ховш да цо укх тайпара метод лелаьналга: цхьан дийнахьа берашца эрсий мотт бувцаш хиннаб цо, шоллагIча дийнахьа немций бар, кхоалагIча дийнахьа французий бар. УльяновгIар дезале дерригача бераша раьце а долаш Iомадеш а дина ховш а хиннад кхыча мехкашкара метташ. Ший барзйтта шу долалча хана Владимир Ильича йиша Ольга немций, французий, англичаний, шведий меттагаш ховш хиннай. Цун воша йиларий, Анна Ильиничнаи Мария Ильиничнаи, керттера европейски метташ ховш цу метталара дика переводаш еш хиннаб.

УльяновгIар дезале кхыча мехкашкара метташ Iомадеш хилар из цу хана мода хилар хиннадац. Росси, эрсий халкъа, цун мотти культурен кIоаргга езаргйолаш кхетадеш хиннад бераш. Россе а кхыча мехкашкара а дерригa халкъаш дезаргдолаш кхелаьд бераш даси напаси. хIаьта кхыча мехкашкара меттагаш Iомадеш хиннад кхыча мехкийн халкъийн Iилман а культура а тIехьате дикагIа йовзийтара.

Владимир Ильич чIагIа дика Iомалуш хиннав кхыча мехкашкара метташ. Метташ Iомадеш цIагIа еш хиннача занятеша новкъостал деш хиннад цунна гимназе уж предметаш дикагIа Iомадара а. «Ленина, — яздьд Н. К. Крупскаяс, — йистеьнккхай классически гимнази. Классически гимназешка Iомадеш хиннад метташ наьна мотт, славянски, латински, греций, французий, немций — плх мотт кхоъ дийнеи ихоъ бенней».

Къаьнарча гимназе кхыча мехкашкаро метташ вIалла безам тIагIоргбоацаш, цахете а дагахьа Iомадайташ хьехаш хиннадале а В. И. Ленина чIоагIагIа безам болаш Iомадеш хиннад кхыча мехкашкара меттаги. Гимназиста Ульянов Володий цIa мара болх бац вагIа чакхьача — из я харцахьарча французски 64 глагола спряжене таблица. Кхаь листа тIа оттаьа я из таблица. Ильича цу балхах М. И. Ульяновас яздьд: «Цу тIа мел дар чIоагIа нийса чIоагIа кхеталуш, хIара графа, хIара тана чIоагIа уйла тIанхийта яздьа да. Цунга хьажа а хьежа уйла йича хеталу: кхы дикагIа из булургбацар аьнга. Из таблица лелае атта хиина ца Iеш чIоагIа хоза хьаяь а я. Хетаргахьа дукха ха йоаль хила еза из дина е гIерташ».

Владимир Ильича аттестата тIа дерригача метташта пхиаш лаьттай.

Къаьстта чIоагIа безам тIабаха Iомаеш хиннай Ленина Марксеи Энгельсеи произведенеш. «Коммунистически парте манифест», «Анти-Дюринг», «Англера немций болхлой класса хьал» цо Iомадьд немций меттала. «Философе къел» яха книжка Маркса яздаь хиннад французски меттала. Из книжка Ленина Iомадьд оригинала тIара.

Владимир Ильича дукха письмош яхухьийташ хиннад тайп-тайпарча мехкашкарча дукхача политически деятелашка, уж дукхагIча даькъе цар меттала хиннад. ХIанз а долаш да 40 гаргга немций, французий, англичаний, итальяцний меттала Ленина яздаь письмо. Цу письмош тIа В. И. Ленина хьоахадьд тайп-тайпара деташ, чоалханеча теоретически проблемашкарея лоархIамеча политически событешкарен дIадоладаь хIара дийнахьа нийслуча гIулакхашка кхочаш.

Тайп-тайпарча мехкашкарча революционерашка письмош яхийта Iийнавац Владимир Ильич, цо дукхаза кхыча мехкашкарча меттала къамаьлаш даьд конгрессашка, съездашка, митингашка, собранешка, немций, французий, англичаний, полякий меттала беседаш яьй кхыча мехкашкарча политически деятелашца, довзол арахьарча мехкашкара баьхкача хьашашца, царна юкъе Марсель Кашен, Мартин Андерсен Нексе, Герберт Уэллс, Джон Рид, кхы дукха бераш а болаш.

Ленин тешаш хиннав довзол арахьарча новкъостаца деш дола къамаьл цар наьна меттала переводчик а воацаш деш хиича уж дувцачох дикагIа кхеташ хиларах.

М. Шагиняна яздьд ший меттаца хIара халкъо ше Iалаьмате дика хьахьонхаш хиларах. Владимир Ильича из дика кхетадеш хиннад. Цо нахоца беча билла тIехь чIоагIа новкъостал хулаш хиннад цуннах хадданза, ца социйташ наха дувцаш дола меттала Iомалеш из хилaро.

Е. Д. Стасова дагалувш: «1920 шера Коминтерна II конгрессе йолаш ше къамаьл деш Владимир Ильича критика йир Германе Коммунистически парте кулгалхой гIалаташтеи итальянна Серрате лаьнача ийкъая. Германски Коммунистически партех дувцача хана Владимир Ильича немций меттала дир къамаьл. Серрате гIалатех дувцача хана французий меттала волавелир. Со яр Кремлевски Дворецa Андреевски зале хиннача цу конгресса заседане. ДагадоагIа соиа зала чу багIараш шоайла къамаьлаш деш хияна. Кхыча мехкашкарча новкъосташта дагa дицар хIана укх сакьате цIена немций меттала къамаьл, аьнна эрсечоа иштта цIена французий мотт ховргда аьнна.

КПСС ЦК-арча марксизмаи ленинизман Институтa В. И. Ленина произведенеий отдела заведующе профессора Г. Н. Голикова шийа статья тIа доаладаьча даннеца хьахьонхачох 1000 совгIа документ яздаь Ленина кхыча мехкашкарча ийс меттала (немций, французий, англичаний, итальянний, голландий, латински, татаний, чехий, шведий).

Сийлахь - воккха интернационалист вочча В. И. Ленина дика хоалуш хиннад дIаоалаш долча деша политически маIан миштта кхетадергдац партех цIи туллача хана цо аьнна цунах эрсий ма а оалаш российски ала деза аьнна, хIана аьлча тIеххьара лар дукхача къамех Росси латташ хилара чулоацам болаш доландаь.

Кхыча мехкашкара метташ Ленина эшаш дола интернационализма герз хиннад, цу даькъе социал-шовинизмана, каутскианствана, къамий буржуазе пайдаш лораеш болча къамий кхыча тайп-тайпара бараштa дуьхьала лоаттабеча къовсама а эшаш. Из массе хана хиннав доккхачох а эIамигачох а сийлаь - воккха интернационалист, машараи машаре цхьана дахараи тIехьа кIаьд ца луш къовсам лоаттабер.

Кхыча мехкашкара моллагIа мотт Iомабарца Владимир Ильича довзаш хиннад из мотт бувцача халкъа вахар, цун оамалаш, цун культура, юмор, хьаькъал, сакхетам, уйла.

Кхыча мехкашкара метташ Ленина хиннад бокъонца дола «вахарерча къовсама герз», В. И. Ленина кхыча мехкашкара меттагаш Iомадаь хиннад сийлахь - доккха гIулакх — адамле мукъаяккхара тIехьа лоаттабеча къовсама уж накъададергдолаш.

М. ДЖАМБУЛАТОВА,
Л. Н. Толстоя цIерагIча Нохч - ГIалгIай пачхьалкхен университета йоккхагIйола преподаватель.

АГИТАТОР ФЕРМЕ ВЕНАВ

— Укх Iай хьайбай продукташ дукхагIа яхаран кийчъярах тIаерзаль я социалистически яхь, — аьлар «Родина» яхача совхоза агитатора, библиотекара Новиченко Валентина Степановнас шоай фермерча болхлошта КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК соцем бувцаш. — Шура дукхагIа яккхарахи дулх тIакхетарахи доалаш дац гIулакх. Доахан, хьакхарч ца йойташ лорас еза.

— ХIанзалца вай ферме я дайнадац доахан, — къамаьла юкъейоагIа телятница Исаева Алпату. — Хьайбашта лерттIа доал де, меца я, хьога а. цийла а ма дита яхалга хургда-кх из.

Из къамаьл хилар цу совхоза ферме дIадахача шера декабрь бетта. Мехка а доазол дехьа а хинна боккха лоархIам бола событи дIайовзийт фермерча болхлошта Валентина Степановнас.

Алпатус леладеча Iаьсашта юкъера цхьакха а декъадац. Цунна бIаргадайнадац Iаьсий довш. Цудухьа тамаш йоpa цо доахан дов аьлча. Цунца кхетаде доагIа из къамаьла юкъеяккхар а. Цо кхоабача Iаьсашта ма лоагIара дулх тIаякхет.

Ше къамаьл деш Валентина Степановнас дукхагIа уйла тIайохийтар шура дукхагIа яккхара. Из дацар ферме шура яккхара а кийчъяра а низкъала моттиг оттарца дувзадена. Цох-м кхера везаш а дацар. Доярнаш укх пятилетке хадданза хьалхарча моттиге болаш хьабоагIар шоай объединене.

ДIадахача шера план кхоачашйир цар Советски Конституце ди тIакхоачаш. Иштта мара уж кхера безаш бацар шура кхоачам хилалал хьаьна яц аларах а. Цар дIа мел луш йола шура 3,8—3,9 процент хьаьна яр.

Кхы а йоккхагIа ца лийнабар цу шера ферма болхлой дулх кийчдеча. 220 центнер дулх пачхьалкхнга дохка доагIача 500 центнер дехкар.

Валентина Степановнас хьоахадир хьатIадоагIача шера ферма коллективо мелагIа декхараш тIаийцад. Ферма бригадира Лютиков Анатолий Васильевича аьлар, пятилеткa задани сийлахь-воккха Ленин ваь бIаь итт шу дузаш бистехкиха лерхI оаха.

Миштта кхоачашду шоай дош ферма болхлоша? ХIара беттача Iаттагаре дийнахьа бус 10 килограмм шура йоаних. Из ди массаза доал дукхагIа тIакхет. Январь бетта планагIа 140 центнер яккха йоагIача 204 центнер шура яьккхир. Кхы а дукхагIа хилар из февраль бетта — 256 центнер. Квартала план ханал дикна хьалхагIа кхоачашйир.

Шура яккхарга дIадодар хьалха хиначул кхо процент лохденнад. Из къахиннад доакъарa кхом бар бахьан доааш. Бакъда, хьайбашта луш дола доакъар лаьгI-м далинтадац. Царна шортта моана, силос, Iaнарца кIеьд а деш, ниш теха ча лоаттаду. кхыдола доакъар тел.

Белгалдаккха доагIа, фермера цхьадола балхаш хIанз а кулг-кара де дезаш хилар: доакъар диллар, кхий цIендар. Бакъда, кхи моладарии доахан деттараи механизаци яьй.

— Тха помещенеш яь дукха ха я, — йоах Лютикова. — Уж хIанзара ираш санна, механизаци автоматизации яра яь хиинац. Цудухьа тхога йиш хилац цхьадолча балхашта механизаци е. ХьатIадоагIача шера керда, вай ханара помещени е лерхI оаха.

Цхьадола балхаш иштта кулгашца доил а, толамаш доах доаркаша. Вурийтта шу да цига доярнас Кульбака Анна Игнатьевнас болх бу. Шура дукхагIа а хьаьнагIа а хилийтара фу эш дика ховш цунна. Кхычарна дIахьеха долаш а я, дIа а хьех.

Цунна еннай «За трудовое отличие» яха медаль, дукха сийлен грамоташ, ахчан премеш. ХIаьта иттлагIча пятилетка цхьаккха шу дIадахадац Ерригсоюзни социалистически яхье из кйот ца йоалаш. ДIадахача шера хIара Iаттагара юкъера лаьрхIача 2700 килограмм шура яккха задани йолаш 3500 килограмм яьккхар цо.

Из санна балхах дика кхеташ я Анна Игнатьевнас Iомаяь Темишева Хани а. Ший хьехамчас миссел шура яьккхар цо а дIадахача шера. Цу шинна а доярка портреташ совхоза сийлен Улта тIа доахк.

Царел дукха тIехьайисалд къона доярка Аанева Зоя а. Царгара хьонхам а эцаш толамаш доах цо.

Доакъар диллар, хий моладар, доахан деттар, яраддьха пагIатдалийтар хан-ханнахьа леладу доярнаша. Йоккха терко ю цар доахан дахкара. Анна Игнатьевнайна дика ховш дахка дездена бежанга миштта хьажа еза. Цо дIахьех из кхычарна. Цудухьа Iатто Iаса дика деш нагахьа мара нийслац.

Доярнашта а телятницашта а уж толамаш доахалургдацар, нагахьа санна скотникашa шоай гIулакх дика кхоачаш ца доре. Доахан массала а дизан цIенен лоаттаду Муртазов Борисеи Тепсаев ИбрахIамеи. Шоай оагIонгахьара гIалат ца доалийташ хьавоагIа уж шиъ.

Ше библиотекарь хиларах тарра, цо царна деша балха тIа накъададергдола книжкаш дахь. Ферма цIеча уголоке да цо дена книжкаши журналаши.

«Консерплодоовощ» яхача объединене боахамий кхыча фермашкара болхлой укх «Родина» яхача совхоза ферме балха опыт йовза.

Хоаш ма дарра, из совхоз соми баьцадаараши кхолу боахам ба. ХIаьта а ферма тергал ца еш йитац кулгалхоше, партийни профсоюзни организацеша. Совхоза директора заместитель Советски Союза Турпала Крутов Петр Максимовича ше ферме веча белгалдоаних цун болхлоша дер беркате а чIоагIагIа эшаш а гIулакх хилар. ХIана аьлча боахаме дукха хIамаш ю сомиж баьцадаарехи хьайбашта дIаялара дика йолаш. Цу тIа гIолла совхоза боккха пайда боал хьайбаш кхабарах. Иштта къамаьлаш ду совхоза кхыча кулгалхоша а.

Валентина Степановна ше беча кхетама балха хьакъехьа массала а дагайоал ферма бригадирацеи ветеринарни лорaца Дениев Казбекацеи. Еча беседо из бахьан долаш пайдагIа хургбола лостам эц, уж шаьнке в юкъеоа беседана. Шовшарь доагIар оалийт царга а.

Дениева дувц республике толамаш доалача фермех, болхлоех, лазар хургдоацаш хьайбаш миштта лораде деза.

Ферме я коммунистически къахьегама школа. Шурен дулхи дукхагIа а дикагIа а даккхара цига ладувгIараша ювца факташ ший беседана юкъелхуха Валентина Степановнас.

Фермерча цIеча уголоке болхлой культурни салаIа йиш я. Цига я телевизор, керда газеташ, журналаш, хьайбай боахамах дола литература.

ИттлагIа пятилетка кхоачаш а яь накъабола ферма болхлой сийлахь-воккха Ленин ваь бIаь итт шу дизара юбилеиа.

Ю. ЮСУПОВ.

№ 8 йола «Агитатора блокнот»

КПСС Нохч - ГIалгIай обкома пропагандаи агитацеи отдела «Агитатора блокнота» аргIанара, бархIлагIа, номер дIайоладу парте областной комитета V пленумах болча хоамаца.

Шерра гойташ я номер тIа «ЛоархIаме даташ» яха рубрика. В. И. Ленин ваь 110 шу дизара хетаь я исторически Iилмай кандидата И. Лунева «Ленинизми дунен революционни процесси» яха статья. 1 Майта язъь я «Республике ЦхьоалагIа май дездара историцара» яха статьяи кепайоазон Дена хетаьа «Халкъа трибуна» аьнна «Грозненский рабочий» газета редактора, НГIАССР журналистий Союза правлене председателa Д. Безуглые статьяи. Радио Деиах лаьца я Нохч-ГIалгIай АССР телевиденеи радиовещанеи пачхьалкхен комитета председателa С. Лагуткина «Хаьат ца эшен доазув доацеи газет» аьнна язъь статья.

Нохч - ГIалгIайчене Советски Iаьдал чIоагIденна дIаэттачул тIехьагIа 60 шу даьннад. Цу дешах лаьца я «Советий Iаьдал баьхьон лоаттабаьча къовсаме» яха КПСС Нохч - ГIалгIай обкома партархива заведующе Г. Плешановас кийчъяь материал.

Номер тIа я Грозненски ремонтно - механически заводера хьехамча йолча Енгулатова Назифа Ксеиновнах дувцаш йола корреспонденци.

Блокнота тIа иштта я дунен халкъашта юкъерча хьалах а агитаторашта новкъостала а кийчъяь материалаш.

ЛЕРХIАЧУНГА — ЦХЬАН МУГIАРЕ А ЛАТТАШ

1980 шера I квартале Къилбаседа Кавказа вежарийн йолча автономин республикашта юкъе ларйина социалистически яхь итогаш яьй.

Цу юкъа экономически а социальни а дегIабахара нерда къахьегама толамаш даьхад, дIахо а дегIадоаладаьд халкъа боахама эррига доакъош, иттлагIа пятилетка задал хьалха кхоачаш а яь дукхха коллективаши иттаж задаш производственникаши сийлейна дагъаболх В. И. Ленин ваь 110 шу дузача цIейна.

Промышленность

Дагестански, Черсий-Балкхарой, Къилбаседа-ХIирий, Нохч-ГIалгIай АССР промышленни коллективаша хьинвар кхо да дещ къахьегарах укх шера хьалхарча квартала эррига керттера планови заданеш толамца кхоачаши тIехкхоачаши яьй.

ДIадахача шера цу юкъа арахийцачул дукхагIа арахийцай товарни продукци, кхоачашъяьй къахьегама овсарле лакхъяра план, арахецача продукце динал лакхъеннай, тIа-тIа кIезигагIа хулаш латт планаш кхоачаш ца ей йола предприятеш.

Заводашкеи фабрикашкеи лакхлуш латт производства экономически эффективность, Нохч-ГIалгIайчен промышленносте тIакхийтта эррига продукци къахьегама овсарле лакхъяра чотах хьаьь я. Цу даькъе дика кьонхамаш даьхад Къилбаседа-ХIирий, Черсий-Балкхарой, Дагестански АССР промышленноста болхлоша а.

Доагора-энергетически балансе докккха даькъ дьиц Нохч-ГIалгIайчен мехкдаьттакоша а. Цар Даьхенна плана совгIа деннад 12 эзар тоцн мехкдаьттен 10 миллион кубически метр газн. Из цар ленински юбилейна кийчдаь дина къахьегама совгIат да. Планал совгIа Даьхенна продукци енний Дагестане, Къилбаседа-ХIирий, Черсий-Балкхарой промышленноста болхлоша а.

Болхлой классо хьинарс къахьегарах торо хиннай Даьхенна планал совгIа мехкдаьтта, газ, мехкдаьтта продукташ, электроэнерги, металл, машинаш, оборудовани, приборАш, кота гIирс, мебель, швейнин трикотажнин бараькъаш, дукхха халкъа эша, коа-карта эша товараш дала.

Халахете а, йолаш я тIехьаьюса къахьегама овсарле лакхъяра планаш кхоачам ца яь предприятеш. Цхьайолча номенклатурагIа продукци арахецара планаш кхоачашъяьяц. Моттигаш нийслу во продукци арахецаш, балха ха эехьа йовеш бизза пайда ийбац производственни мощностех. Лоацца аьлча, хIара производственни участие кIеанта яц пайда эца йиш йола торонаш. ХIанз а тIехьа кхоачамболлаш дIаюха йоржаяц производстве хьалхалаттарий опыт. Из деррига а Iатгь балхо. ХIанз заводашка а фабрикашка а дукха балхаш деш да ленински коммунистически субботника кийчо яра. Эррригача республикий индустре къахьегамхоша лаьрхIад къахьегама цIей кердача толамашца белгал а доакхаш. Даьхенна миллион сома мах а продукци яла.

1980 шера цхьоалагIча квартала план промышленносто кхоачашъяр

процентаща

	Нохч-ГIалгIай АССР	Къилбаседа-ХIирий АССР	Черсий-Балкхарой АССР	Дагестански АССР
Продукци маьхала яккхара план кхоачашъяр	101,0	107,8	100,9	102,1
ДIадахача шера цу юкъа хинначунца нийсдича валови продукци дегIаяр	101,4	107,8	105,5	103,9
Къахьегама овсарле лакхъяра план кхоачашъяр	100,1	101,6	101,3	101,4
Соахка укх хана хинначул къахьегама овсарле лакхъялар	101,9	106,7	103,5	101,8
Промышленни предприятеш	129	136	118	103
Церех продукци маьхала яккхара план кхоачаш ца яьр	2	—	2	—

Юрта боахам

Хьайбаш Iаингара доахилга хелача хьалашка чанхлаьннад.

Цу хьалашка хьайбаш ледадераша къовсам лоаттабир доахаий цар продуктивности кIезиг ца ялийтара.

Нохч-ГIалгIайчен фермашка 1980 шера 1 апрелага кхоачаш кхо процент дукхагIа доахан хилар 1979 шера цу юкъа хиннарел, цу даькъе детта доахан цхьа процент а долаш.

Яхье яьнича республикий фермашка дукхагIа даьккхад дулх, шура, фуаш. Цу дерригнс а торо хилийтар пачхьалкхенга хьайбай продукташ йохкара план кхоачашъе, эррригача республикашка декха доахен, фуаш доагIачул дукхагIа хилар, хIаьта шура эгара дукхагIа ехкар Къилбаседа-ХIирийи Черсий-Балкхаройн АССР-ашка.

ХIанз колхозии совхозии кхашна тIагIертта къовсам лоаттабу пятилетка тIеххьарча шера дика хьийнъа хает хьалихедара. Юрташкарча къахьегамхоша шоай деррига низаш тIадерзадаьд юрта боахам дегIабовлабера цхьа тIа цхьаьнха цхьа гIи дIахьалхешнахьа бикхара, чудахьаш дола ялат, бьшадараш, шекара свеклаш, дулх, шура, фуаш, тха дукхагIа хилийтара.

Из иштта дале а, хIанз а тIехьо юртбоахама производстве кIезига дац кхоачамбоацараш. 1979 шера цхьоалагIча квартале яьккхачул кIезигагIа яьккхай шура укх шера цу юкъа Нохч-ГIалгIай, Къилбаседа-ХIирий, Дагестански АССР-а фермашка. Дукхача фермашка хьайбай продуктивность лохъеннай, дукхача колхозашеи совхозашеи кхоачашъяьяц доахан, фуаш дохкара укх шера хьалхарча квартала план.

Юрта боахама къахьегамхоша шоай деррига низаш тIадерзадаьд лоацца хана бIаьстан юкъе культураш дIайийна яккра.

1980 шера 1 квартале колхозашеи совхозашеи хьайбай продукци яккхар

процентаща

	Нохч-ГIалгIай АССР	Къилбаседа-ХIирий АССР	Черсий-Балкхарой АССР	Дагестански АССР
ДIадахача шера укх хана даьккхачунца нийсдича даьккха дулх	99	106	109	115
Соахка укх ханаца нийсйича эррига яьккха шура	90	97	102	95
ХIара кхоабача Iаттагара яьккха шура — килограмм	411	506	473	852
Соахка укх ханаца нийсдича котамашта тIехьара фуаш гулдар	104	116	113	97

1980 шера I квартале хьайбей продукташ кийчъяра
[redacted]

процентаща

	Нохч-ГIалгIай АССР	Къилбаседа-ХIирий АССР	Черсий-Балкхарой АССР	Дагестански АССР
Доахаии коа тIара оалхазараши	102	106	104	109
Шура	97	101	101	100,2
Фуаш	112	122	113	108
Соахка укх хана хинначунца нийсйича кийчъяь хьайбай продукци				
Доахаии коа тIара оалхазараши	104	108	109	102
Шура	98	101	103	97
Фуаш	104	101	116	100,5

Капитальни гIишлошъяр

1980 шера хьалхарча квартале подрядни гIишлошъеча организацей коллективаша дукха производственнии культурно-бытовойи гIулакхашта йола объекташ эксплуатаце дIаеннай. Город Грозне эксплуатаце дIаденнад Быта ЦIа, бахача нахa шера 3,7 миллион сома хьакха гIулакхаш дергда цо. Нохч-ГIалгIайчен гIишлонхоша керттера фондаш болх бе йолаяллийтара хьалхарча квартала план 105 процентц наха чубаха цIеною дIадалара задани 113 процентц кхоачашъяьй.

Эррригача автономни республикашка 1979 шера хьалхарча квартале болх бе йолаяллийтарел дикка дукхагIа я укх шера цу юкъа болх бе йолаяллийта керттера фондаш. Капитальни вложеней объем а дегIаеннай Нохч-ГIалгIай, Черсий-Балкхарой, Къилбаседа-ХIирий АССР.

Наха чубаха цIеною хьалдара дIайокийта капитальни вложенеш эгара дукхагIа ядеяллий Нохч-ГIалгIайи Къилбаседа-ХIирийи АССР-ашка.

ГIишлошъеча моттигашка дикагIа пайда ийбу техникax, къахьегам вIаштIехьбоакхилга тоадаьд, цулухьа къахьегама овсарле лакхъеннай, планаш кхоачаш ца ей йола гIишлон организацеш кIезигъеннай.

Цхьабакъда, подрядни гIишлошъеча организацей балха тIа долаш да кхоачамбоацараш а. Капитальни вложеней юкъарча объема 1980 шера цхьоалагIча квартала план кхоачашъяьяц эррригача автономни республикашка. Наха чубаха цIеною хьалдеча капитальни вложенеш карадерзара план а кхоачашъяьяц. Дукхача гIишлошъеча подрядни организацешка кхоачашъяьяц квартала план, хьалха дIаихача хана санна цхьа гIишло хьалъяь а ца йоаккхаш дукхача объекташка дIа-юха хьежаю материальни финансови ресурсаш.

Капитальни гIишлошъяра 1980 шера хьалхарча квартала план кхоачашъяр

процентаща

	Нохч-ГIалгIай АССР	Къилбаседа-ХIирий АССР	Черсий-Балкхарой АССР	Дагестански АССР
Керттера фондаш болх бе йолаяллийтара план кхоачашъяр	105	97,2	95	69
Соахка цу юкъа хинначунца нийсдича	146	123,1	147	101
Капитальни вложеней юкъарча объема план кхоачашъяр	99	98,2	99	87
Соахка цу юкъа хинначунца нийсдича	107	125,2	106	98
Цу даькъе:				
ГIишлон-монтажни балхаш	87	99,6	102	90
Соахка цу юкъа хинначунца нийсдича	99,3	109,5	109,8	84
Наха чубаха цIеною дегIа капитальни вложенеех пайда эцара план кхоачашъяр	91	87,8	90	79
Соахка цу юкъа хинначунца нийсдича	121	116,1	107	94
Наха чубаха цIеною эксплуатаце дIадалара план кхоачашъяр	113	118,6	112	85
ДIадахача шера цу юкъа хинначунца нийсдича	112	105,1	104	3,6-эзз
Кр цу доладелча иза шоай низаца подрядни балхаш дира план кхоачашъяр	104	100,5	103	89
Къахьегама овсарле лакхъяра план кхоачашъяр	95	96,7	100,3	90
Соахка цу юкъа хинначунца нийсйича	105	104,3	105,8	95
План кхоачаш ца яь гIишлон-монтажни организацеш	27	35,9	20	41

Торговли

Автономни республикей мах беча организацей болхлоша толамца кхоачашъяьй 1980 шера хьалхарча квартала план, дIахо а дегIадоаладаьд бахача нахага промышленни кхачаш товараш доккхилга. Дикка дукха мероприятеш чухьадьяьй розничнин торговлен юкъарча кхачани сеть чIоагIъяра кергатикаши столовеши болх бе а йолаяллийтай. Торговле тIа-тIа шерагIа юкъехкувлаш я прогрессивни формаш, нийсархошта гIулакх дара культура лакхлуш латт.

Доккхий балхаш ду юрташкара торговли дIахо дегIайоалларан тоаран.

Нохч-ГIалгIай АССР товарооборота объем 1980 шера хьалхарча квартале дегIаеннай дIадахача шера цу юкъа хинначул 5 процент, хIаьта юрташка из дегIаеннай пхе процент.

Цхьабакъда, торговле йолаш и тIехьаюса коллективаш, оборота юкъе эсала кхувл моттигера ресурсаш, наха чIоагIа хоатташ дола цхьадола промышленни товараш пIдархошта ма эша доацаш да.

Уж кхоачамбоацараш дIадахара хьинаре къахьегаш ба торговле болхлой, цар къовсам лоаттабу 1980 шерен бIарчача пятилеткай заданеш толамца кхоачашъяра.

1980 шера 1 квартале товарооборота план кхоачашъяр

процентаща

	Нохч-ГIалгIай АССР	Къилбаседа-ХIирий АССР	Черсий-Балкхарой АССР	Дагестански АССР
Паччахьалкхени кооперативни торговле розничнии товарооборота				
План кхоачашъяр — эррига цу даькъе:	100,9	101,2	101,0	101,1
Розничнии товарооборот	101	101,3	102,0	100,9
Юкъарча кхачан товарооборот	99,5	100,5	99,7	102,9

Бытовой гIулакхаш дар

Шерагара шерага дегIаух быта службаш, тIа-тIа дукхагIа хул бахача наха ду гIулакхаш, хьалду хIанзарча хано дIа ма деххара дола цIеноши, ремонтни мастерскеш, кхыйола предприятеш. ЧIоагIа лоархIам болаш да юрташка быта служба сихха дегIаухаш хилар. Из яьыга хьахьокх сводка деннеша. Из да городашка а юрташка а бахача наха деш дола гIулакхаш бе-бе хилар дIадоалаш латтилга. Цхьабакъда, быта служба болхлоша де дезараши цар йоакхо е езараши дукха да. Из дика кхетадеча цар шоай деррига низаш тIадерзадаьд ханнакьен дикен бахача наха заказаш кхоачашдара, царна гIулакх дара культура лакхъяра.

Бахача наха бытовой гIулакхаш дара 1980 шера хьалхарча квартала план кхоачашъяр

процентаща

	Нохч-ГIалгIай АССР	Къилбаседа-ХIирий АССР	Черсий-Балкхарой АССР	Дагестански АССР
Ер шу доладелча дезза бытовой гIулакхаш дар юкъарча боарама план кхоачашъяр — деррига а цу даькъе:	96	102,6	102	100,2
городашка	96	102,3	103	100,1
юрташка	95	103,5	102	100,3
Соахка цу юкъа хинначунца нийсдича — деррига а	109	109,5	111	108
Цу даькъе:				
городашка	104	108,3	110	107
юрташка	119	112,7	113	109

Доазол дехьара

Социалистически мехкашкара хоамаш

ХЬАБИЙЛЛАЧА ФОРДА ТIА.

Румынски форда йистошта гаьна йоацаш, хьабийллача форда тIа юллача города — форда тIа бурув деттара йолча платформа — сурт гучадоалаш латт. Галацкой судоверфе корабелаша «Глория» яьнна цIи тиллача хьалхарча цуй «квартале» нах баха хайша дукха ха я. Укхаза бах инженераш, бурув тоха а мехкдаьтта даккха а хоаш бола специалисташ. Соахка ноябрь бетта. РКП XII съездо болх беча депошка, укхазара лоархIаме бола хоам кхаьчар: Iаьржача форда йистерча шельфе мехкдаьтта корадаьд.

ХIанз Галацера кемаш дераша форда тIара бурув деттаргдола «Оризонт» аха шоллагIа платформа хьалъеш я. ХIанзарчоа укх тайпара йола конструкцеш укхаза цхьанаькха мара хьалъяц. Цу чоалханеча гIишлон доаал пхи эзар тонн да. «Глорица» нийсйича, кердача платформа тIа хьабийллача форда тIа къахьегама вахте латтаха везтхьа специалиста къахьега а салла а дола хьалаш белгтала дикагIа да.

В. САМОШКИН,
АПН соб. корр.

Бухарест.

* * *

МАШИНАШ ЯРА ПРОДУКЦИ ДЕГIАУХ

Укх шера Волгаре машинаш еча промышленноста продукци 1979 шераца нийсйича 10 процент дукхагIа хургья.

Укх отрасле къахьегама овсарле 15 процент лакхъяла езаш я. Арахецача продукцех 20 процент дикагIа хургйолаш товергъя. Производства технологи а изделей дикал а лакхъяра массел лицензи юкъеяхьа лаьрхIад.

Машинаш еча продукце Волгаре экспортах ах гарта моттиг дIалоац. Республико 80 совгIа кооперационни соглашене тIа кулг а яздаь. 750 тайпара изделеш арахецара специализаци еш я. ХIана болгарски машинаш ерий керттерча лостамех цаI ба электротельфераш, автопогрузчикаш, электроштабелераш, электрокараш, цул совгIа, электронно-вычислительни техника арахецилга.

Кооперировани еча хьисапе НРБ-ра СССР-ре, масала, хьаь яьнача автомобилех хувцаш «ВАЗ»-е арахецача автомобилашта эша комплектующи изделеш ухийт. Болгаре специализаци ю тайп-тайпара станкостроительни, инструментальни, мехкдаьттан химически промышленноста, текстильни, тракторни, юртбоахама машинаш яра, гIишлони наькъийи, цул совгIа кхыча отраслешта эша продукци арахецара.

Цхьана гIулакхаш лелалара уж лостамаш дIахо дегIакхувла лаьрхIад дукхача хана лаьрхIа дукха ха йоацаш оттальча программа тIа — 1990 шерага кхачталца СССР-и НРБ-и юкъе материальни производства даькъе специализаци кооперировани йолча Генеральни схема тIа.

(АПН).

* * *

КЪАХЬЕГАМХОЙ УНАХЦIЕНО ЛОРАЯРА, Ю ЙОАКХО

Кубай социалистически правительства дукха теркам тIалоаттабу къахьегамхой унахцIено лораяра. Революца котъяьнначa ткъаьх шера ПартIатон гIайрен тIа унахцIено лорaяра дикка толамаш даьхалта еуш да. IажагIа хорш санна дола лазараш мехка дIадаьхад. ХIана укхаза болх беш я 255 йоккха больница, 370 совгIа поликлиника, 130 гаргга стоматологически клиника. Дарбан учреждененка болх беш ца 15 эзар лор, царех 13 эзарне революци хиначул тIехьагIа яьккхай институт.

Кубег дикка новкъостал ду дегIаухача мехкашкарча наькха могашал лораяра.

(АПН).

Историе делаьмо, хIанзарa Дуле овланцара эргадоаккхаш хиначa кIоарттача хувцамашта тIехь-тIехьагIа кердагIча тайпара хьахьокх ленински идеяш нийса хилар. Ленинизма байракха кIал социалистически революци котъяьннай Европа, Азе, Латински Америка дукхача мехкашка.

Революце сийлахь-воккхача баьчча, дуней тIа эгара хьалхара социалистически пачхьалкхе вIашагIъеллача В. И. Ленина идеяй низ бохаргбоацаш хилар хьахьекхар Никарагуански революце кхоачалоно. Цу центральноамерикански мехка халкъо дIадаьккхар ший лоIаме доацаш хилар, хьадир хьаьнача метта керда нийсйола общество, хьалра жел эшар.

СУРТА ТIА: Сальвадоре — Перес — Никарагуа ший лоIаме хилара тIехьа къовсам лоаттабаьрех цаI.

АДН — ТАСС сурт.

ДАИМ БАХАРГБОЛА ХЬЕХАМ

Дукъ США Компарте ЦК член Уильям Уайнстоуна

Кхоатакъа шу совгIа хьалха Нью-Йорк яхача штата къилбаседен даькъа тIарча геттара кIезига нах бахача а ухача а зIамигача моттиге вIашагIкхийтар американски вьрдехьарча болама активистий йоккха йоца группа. Уж берригаш а бар капиталистически общество исторически хIалакьхургхилара дог тийша, социалистически идеяшца безам болаш, къахьегамхой ирз бахьан вахар дIадала хийча. Амма бар вIаши кхаьаения йоацача социалистически кружоккий вихалаш, цудухьа къовсама хьаддача наькъий даькъе цхьаьнаха дича а вIаши барта а бохалацар. Барта боахкабалакар цу вIашагIкхетаре дагъа лоацаш хинарех цхьаннена В. И. Ленина произведеней томик корадала йолча юкъа. Геттара дела лоархIаш дола хIама санна, бера бе ухар из беттасаргаш еха а дукхача наха дешаш бе доалладаь а дола книжка, дешар из аргIа-аргIагIа а массанена хоаш цхьаьнне а... Решени дигаера, дагера Ленина новкъосталагIа: къахьегарий хьашташ бахьан, социализм котьяккхара къовсам лоаттабара хьае эза капитализмана, капитализма стройна духьаларча къовсаме дакъа лоаца деррига низаш вIашагIтохаргдола ший наькъагIара болхлой парти. ХIаьта цу тайпара парти хьайир США 1919 шера.

Соца къамаьл деш из истори дитадера дукка ха хьалха хиннача цу вIашагIкхетаре дакъа лаьцача, хIанз США Компарте эгара къаьнагIча ветеранех цаI а цун Центральни Комитета член а волча Уильям Уайнстоуна.

— Буржуази хьаллоацаш надеш бярех цхьабараш хIанз а тIера ба «революцена экспорт ярах» дуаца. — йоах цо. — Амма со, плотника воI, сай дукха новкъостий а санна, компартена чувоалаваьр-м вахар ше да. Бера хана деха гора гона харцонаш, кьол, полицейски репрессеш.

Дукха социалистически группаш хьахилар США дIаяхача бIашерен 60—70 шерашка, дукхьал царна юкъе волаш кхийтар со къахьегамхой керттера иIаста тIа капитализм хинна а хIанз йолаш а хилара. — дIахо дуац У. Уайнстоуна. — Амма аз кертагIдоаккхаргдар, сайна а, со тийша ва, миллионаши миллионаши болча кхыча наха а историе законаш кхетаде новкъостал даьр ленински хьехам хиларах со тийша хилар. Дуккьал ленинизма байракха кIал котъяьнна Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци яр наьха ирaз, нийсхо бахьан бохаргбоаца машар дуней тIа оттабара лоаттабеча къовсама халкъий дегаш урапттадаьр.

Атта бацар США Коммунистически парте хьабенна никъ. Цкъа гIийрта IийнаIиа монополей агентура из дохкоиш а деш, чура йохае, из дIаякккхийта гIийртай. Маккартизма шерашка У. Уайнстоун а юкъе хинна парте кулгалхой а дукхха активисташ а набахта чубехкабар. Кхыметтел хIанз а Картера администраце инициативагIа цIаьнха а хьалкьею мехка антисоветски, антикоммунистически истери...

— Ленинизм кхла а хиннай, а а и. дIахо хург а а вIашагIкхийттача Цхьатий Коммунистически парте практически балха лостам луш бола даим бахаргбола хьехам. — белгалдоах У. Уайнстоуна. ВIалла хьакъкъалагIа доаца хIама да ленинизм «къаенай» ала гIертараша дуаар. Вахаро ше хадданза бакъ ма дой капитализм йолча моттиге экономически кризисаш яр ни жла йиш йа хиларах, эксплуататорски общество классови къовсам тIа-тIа сомлургхиларах. Деррига къахьегамхой шоай бокъонаш, машар, социализм бахьан лоаттабеча къовсама кхотабала безарах йола ленински идеяш бокъонца нийса хилар. Цудухьа да ленинизм, деррига дуней тIа а санна, США дукхьала наькха группа идеологи хулачара ялар. ТIа-тIа чIоагIагIа холуш юкъейоагIа из миллионаш болча наха. Цудухьа да американски къахьегамхой хьашташ бахьанерча къовсамхочун США Компарте программа хьаллбоацаш йола профсоюзаши кхыйола общественни организацеши тIатIа дукхагIа хулаш хилар.

Э. БАСКАКОВ,
АПН соб. корр.

Нью-Йорк.

КАБУЛ. Столица хица Iалашъелга тоадара деш дола балхаш.

Г. Надеждина сурт. **ТАСС фотохроника.**

Калейдоскоп

НУВХЕХ ПАЙДА ЭЦ

Шер-шера 17 миллион тонн кхачан продуктех, бийдалах, кхыдарех юхейнса хIамаш Iоа Итале. Нагахьа санна уж, хIанз йоагаеччa тайпара дIахо а йоагайойя, цо меттаоттадулургдоаца зе дерга гонахьарча гонна, аьнна хеташ да «Панорама» яха итальянски журнал. Кхыметтел эгара толашагIа йолча хIанзарча ханарча фильтраце системо а чакхъюлийт атмосферах дIанхеташ йола дукха хлорски сера двуокиси. Милан яхача города Iаьдалашa дукха ха йоацаш чIоагIъяьй города юхеюсаргаш чакхйоахаргйола эгара толашагIа йола предприяти хьалъяра проект. Миланах тарра города Iоа дийнахьа цхьа эзари ах эзари тоня юхеюсаргаш. Кердача предприяте гонахьара го лорабара дукха проблемаш кьовсталь ца Iеш, шийн дикагIа органьнка товаь технологи хилар бахьан долаш йиш хулийтаргыл царех дукха маьхера материалаш хьавостаа. Цу предприяте цхьан дийнахьа чакхйоакхата 900 тоннех яккха йиш хургья хIамашта тIахьерчаду кахьат дека дIагIоргдолча мазхата масса 300 тонн, 45 тонн аьшк, 70 тонн пластмасса, 65 тонн кега, 210 тонн компоста. Проекта авторий лоархIаметIа, предприяти хьалъяра дукха кIезигагIа эшаргья средстваш пишк хьалъяра эшачул.

(АПН).

* * *

КОРАДАЬ ШИЙ ТАЙПАРА АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ХIАМА.

Э. Раковице цIерагIча бухарестски клуба спелеологашта корадаьд Румыне къулба-малкбузен даькъа тIарча Кучулат яхача хьагIар чу вай яра йолаялаехьа итт эзар шу хьалха дийхка хила тарлуш дола берда тIара суртащ. Мехка территоре тIа корадьарашта юкъе эгара къьнагIа да уж. Цар хинон шеко йоацаш болча бонихача цар лоархIамой шоай тайпара ду уж Румыне кхеттел эррригача къулбмалкбоален Европе а.

Суртащ дийхна хиннад хьагIара чуоалача моттига 70 метр гаьна, халла мара тIа ца воххлуча моттите, хьагIара залет цкьанне тхов тIа. КIезигагIа телхача хьалхарча сурта тIа гу дукхьа хьатIайийрза латтача тIара силует. Сурата бустам — дIахьаш 25 сантиметр, шорал — 13. Из я IалаьмагIе хоза бокъонца волча говзалчо йилла, кирпишка-цIе бос бола фреска. Вож сурт дикка доккхагIа да: цу тIа дилла да кхоссадала нийсачуш долча аьхан — дукхагIча даькъе рыса е пантера — сурт. Вож суртащ дайнад, хано кирпишка-цIе бос бола Iаттащ мара йитаяц.

Уж суртащ бокъонца лаккхера палеолит оалаш йолча замагIа дийхка хилара тешал ду, уж дехкаре реалистически манера, суртащ дехкара пайда ийцача материало, шоай тайпарча сюжеташа.

(АПН).

* * *

КОМБИНАТА ИТТ ШУ

ИттлагIа шу да Монголе Чойбалсан яхача городе дулхкомбината болх бу. Из хьалъяй Болгаре технико-экономически гIо-новкъостал а деш, цу чу латт хIанзара дикагIа йола технологически оборудовани. Цун коллективо кIезига яьха яц къахьегама коталонаш. Соахка толам баккха аьттув баьлар Ростовски области Каменск-Шахтински дулхкомбината опыт эффективно балха юкъеярах. Укх шера хьалхара квартал чакхйоалаш планал совгIа 363 эзар тугрика маьха продукци арахеда декхар тIеийцад коллективо.

(АПН).

Юьртара школа: проблемаш декхараш

ХАЛКЪИЙ ЮКЪАРА МОТТ

Вай мехка кагирхой образовани йолаш хуьлга декхар а дав законо тӀадожадаь чаккхдоахаш хиларца школана хьалхашка доккхий декхараш латт: кӀоарга знанеш а йолаш патриоташ, интернационалисташ хьалхкхебелга. Кхоначе тӀехьенна дешар хьехара а кхетам балара а эффективность дӀахо кхы а айлулга дикагӀа йола методаши средстваши хьа а дохаш хьехархочо лерттӀа болх барах тийша да.

Вай мехка бахача наха бераа а безаш, шоай доӀаме хьатӀанийца лелабу эрсий мотт. Ишттa эрсий мотт къамий школашка юкъе а боалабаь. лоархӀаме моттиг дӀалоацаш ба цига хьехача предметашта юкъе.

Мах баь варгеоацаш хоза ба эрсий мотт. цу метто хьакхеллар. Из Пушкина, Лермонтова, Толстой мотт ба. Из мотт бувцаш хиннаб дунен тӀарча берригача къахьегамхой баьччо В. И. Ленина. Цох лаьца В. Маяковске аьнад: «Эрсий мотт Ӏомабергба ва дукхьал из Ленина бийца хиларех».

Советски общество хетӀахарца, цун духовни а культурни а боарам айбаларца, советски наха цхьана леладу гӀулакхаш шердаларца кхы а айбеннаб советски наьха вахаре эрсий метта лоархӀам. Таханарча дийнахьа Нохч-ГӀалгӀай АССР школашка 255 эзар совгӀа бер деша дагӀа. Царех ахаел совгӀа тахан нохчийн гӀалгӀайн берашца да. Даьй даьла а болаш шоай доӀамагӀа эрсий мотт Ӏомабу цар школе. Цу меттага тӀолла царга кхоач аламдено хьа мел кхелла духовни ганзаш. Эрсий мотт дикагӀа Ӏомабелга, из шаьрагӀа ховлга хӀара шера догӀаух. Эрсий мотти литературен хьехилга кхы тӀа а тоалар, цар дегаьра кхетами лоархӀам айбар — къамаи школана хьалхашка латта центтера декхар.

Школе деша дагӀача берашта дӀахайта деза эрсий мотт царна мел кӀоагӀа эшаш ба. Из дика ховчо аттагӀа лох вахара никъ. Советий Ӏаьдало шийна синача боккъонех бизза пайда эц, дунен культура дикагӀа йовз. Из дика кхеталеш хила беза тахан къаман школе деша багӀа дешархой.

Дешархошта дукхьел шоашта могаргдан эрсий метта ганзаш йиза караерзе. Цу гӀулакха оарцагӀоаца лекхарийла ба хьехархой, ерриге школа, дай-наной, общественность.

Къаман школе дешара кхетама процесс эрсий метта махулла дукхагӀа информаци йолаш хӀалхахьа еза. Пайда эца беза справочни а кхылолча а литературах, радиос, телевидене луча торонех.

Эрсий мотт бизза кира а берзабаь, цох пайда эцача новкъостал даиза даргдаш комсомольски а пионерски а организацеша. Школе беш боалла берриге идейно - кхетама болх цу лоархӀамеча гӀуланга тӀебелзабаь хила беза. Урокаш, собранеш, сбораш, эрсий метта хетадаь деноли кӀираш, олимпиадеш, туристски походаш — дерриге а эрсий мотт шаьрбара гӀо деш хила деза. Берий инициатива совзйолкхилга педагогически балха эггара хоалхамегӀа гӀулакх да, бакъда, царна кхетам луча цул кийсагӀа, эффективностӀа цикъ бац.

1978 шера хиннача хьехархой Ерригсоюзни съездо белгалдаьккхар, кӀанкарча школана хьалхашка латта деккхар урока эффективность айелга хилар: «ХӀара урока тӀа вӀаштӀехьдаккха деза дешархоша Ӏилмай лардаш кӀоарггта Ӏомаелга, практически знанеши навыкаши хулийтилга, коммунистически дог-уйла а йолаш саг хьалхкхевелга». Из деррига а лоархӀам болаш да къаман школе эрсий мотт хьехилга дувцача хана а.

Къаман школашка эрсий мотти литературен хьехара дешара планашка 1260—1715 сахьат ду. Бераш юкъерча школе деша дагӀача хана эрсий мотти литературен Ӏомаде денна уж сакьатаи бизза пайда а эцаш леладеш хилча дешархошта уж предметаш дика довза боккъо я. Бакъда, даьча тохкамаша хьахьокх из ишта доаццга.

Цхьаболча хьехархой хӀана а вӀаштӀехьдаьннадац дешархой эрсий меттахи литературахи кӀоаргга чам болийта — дешархой урока тӀара урока тӀа боахаш хадлензa а лерригӀа а кердаяхаш дешара материал, тоьам болаш теркам тӀалоаттабаш практически навыкаш хилийтара.

Къаман школе эрсий меттеи литературан урокашка кӀезига бувц из мотт. МоллагӀа а кӀезиг дукха а хало урока тӀа дукьала ширсъелча хьехархо а цунна тӀехкьа дешархой а наьна меттала къамаьл де боал. Ишта чакхбоахача урокаша шоай нейттера декхар — эрсий мотт ховлга, цу меттала гӀалаташ доацаш яздe а деше а Ӏомалулга кхочандац. ХӀара урока тӀа эрсий меттах практически пайда эцаш дукхагӀа упражненеш язъйита еза тешархошта. Берашта йовзийта еза эрсий мотт дикагӀа Ӏомабара приемаш.

Дешархошта эрсий метта хоза йовзийтилга, цунах практически пайда эца уж Ӏомабелга дукхьал из мотт хьехача хьехархой гӀулакх хиша Ӏац. Къамашта юкъера гӀуланхаш лелаеча бувца мотт кьонача поахалашта Ӏомабелга ерригача педагогически коллектива, берриге общественносте декхар да.

Эрсий мотт лаьрххӀа цунна хьакъхоастаьча урокашка хьейтара тоьам болаш бац. Эрсий метта кердa дешаш, понятеш йовзийта еза моллагӀа кхыдола предметаш — истори, географи, биологи, математика, физика хьехаш волча педагого. Берриге хьехархой цхьа декхар кхоачаш а деш хьежа беза дешархоша эрсий мотт шоай урокашка мишта бувц. ХӀара предметах долча тетрада тӀара орфографически а стилистически а гӀалаташ тоадe деза.

Директора, цун заместителаш, школе болх беча хӀара хьехархочун дешархошта эрсий мотт Ӏомабара пхьа позици, цхьа лостам хила беза. Юртара латта йиш ди цу лоархӀамеча гӀуланха берийгай ноаной. Къаман школе болх беш бола хьехархой декхарийла ба царна сийлахьбоккхача эрсий метта лоархӀам кӀоаргга бовзийта. Дешкен наькъошкен боккхагӀа болча йиттарошкен зеннашкен гӀолла дешархошта дӀахайта теза коммунизм къахьегаш боахача советски наха эрсий мотт мел кӀоагӀа эшаш ба.

Моттиг материалах бизза пайда а эцаш, эрсий метта урокашка тренировочни упражненеш аьлеи хила дикка торо хул дешархошта патриотически а интернационально кхетам баьлла а. Моттигерча материало хьахьокх юкъа боахама къахьегамхой вахар, цар хьинаре къахьегам, гонахьара Ӏалам, сийлен моттигаш йовзийт. Из материал юкъе а йоалаш беча кхетама балхо Ӏомабу дешархой шоай колхозах, совхозах, районах доккха де, шоаш бахе моттиг дукха еза.

А. ЦИЦКИЕВА,
Ерригроссийски къаьний школай Ӏилма-тохкама институтта Нохч - ГӀалгӀай филиала Ӏилмай балхахо, РСФСР халкъа образоване отличник.

Ленински премий яккхара

Москва. «Великая Отечественная» яха (йизза метраж йолча 20 фильмех латта) документально-публицистически киноэпопея хьаьрий группа СССР Госкиноси СССР кинематографистий Союзой 1980 шера Ленински премий яккхийта оттаяьй.

СУРТАШ ТӀА: 1). 1980 шера Ленински премий яккхийта оттабаьрех бола «Великая Отечественная» яхача фильма режиссераш (аьрдехьара аьттехьа) — А. Я. Рыбакова, В. В. Катанян, И. В. Соловьева, З. П. Фомина, С. Г. Киселев (В. Мастюкова сурт).

2) «Битва за Москву» яхача фильма кадр.

3) «Последнее сражение войны» яхача фильма кадр.

ТАСС фотохроника.

КЕРДА ВЫСТАВКА

Тха музее хьаяйяьа я «Беш ба халкъа, сийлахь-боккха тӀом» яхача темах йолча маркех кийтьаь выставка. Цу коллекцие автор из вай мехкахо Шаталов Гавриил Андреевич, филателистий общества Нохч-ГӀалгӀай отделене къаьвагӀболча членех ва.

Укхаза го йиш я тӀом болча хана, тӀом чаккхбьанначул тӀехьагӀа араьйна маркаш. Къьститa лоархӀаме я Ленинграде, Курски дуге хиннача тӀемашта, Советски Союза Турпалашта Нурадилов Ханпашайна, Космодемьянскаяй Зояна, эггара хьалха из сийлахьа цӀи яьккхача кхыча мехка гражданина, чеха Ярош Отакара хетаяь йола маркаш. Выставке я Польша, Румыни, Болгари, Венгри, Чехословаки, Югослави фашистски тӀаьрахоех мукъалкхдара, Крымен Потсдамен хиннача конференцешта хетаяь маркаш.

Х. ГАЗДИЕВА,
Нохч-ГӀалгӀай республикански краеведчески музея йоккхагӀа йола Ӏилман балхахо.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ПРЕДПРИЯТЕЙ, УЧРЕЖДЕНЕЙ, ОРГАНИЗАЦЕЙ ТЕРКАМГА!

Квартирах, коммунальни пхьдолчех гӀулакхех бахача нахагара ахча хьаийдара операцеш атта яхара 1980 шу чакхдоалаш республика сберегательни кассашка болх бе йолаергья «Искра-341» яха электронни контрольно - регистрирующи машинаш.

Бахача нахагара доагӀар хьаэцача «Искра-341» яха ЭКРМ балха юкъейоалаярца дувзаденна керда расчетни документа бланка образец кийтьайй.

Бланка юкъара боарамаш 148x210 мм а. ГОСТО оттальча форматага хьежна а да. хӀаьта извещенеи квитанцеи вертикальни бустамаш доагӀ-доагӀача лаьрхӀача 60 мм, 88 мм хила деза.

Расчетни книжкаш деш бланкашта брошюровка елга документа тӀехьашиахьарча онгӀоратьа лохерча йисте аьрдехьа даь хила деза.

Белгалдаьча боарамех документаш ца хуле «ИСКРА-341» яхача ЭКРМ-ца бахача нахагара доагӀар хьаэца уж пайдана хургдац.

Гострудсберкассай Нохч-ГӀалгӀай Республикански управлене дехар ду:

Сберегательни кассашка ахча дӀателара хьалхехьа договораш долаш йолча предприятешка, учреждeнешка, организацешка.

1980 шу чакхдалалехьа белгалдаьча боарамех платежни документий бланкаш кийчъяйта.

ГОСТРУДСБЕРКАССАЙ НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ РЕСПУБЛИКАНСКИ УПРАВЛЕНИ.

1980—1981 ДЕШАРА ШЕРА НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ ПАЧЧАХЬАЛКХЕН УНИВЕРСИТЕТЕ ДЕША СТУДЕНТАШ ДӀАЭЦ

Заочни отделене (производстве болх беше)

укх специальностегӀа:

эрсий мотти литературен; эрсий мотти литературен, нохчий мотти литературен; эрсий мотти литературен, гӀалгӀай мотти литературен; истори; математика; биологи, географи.

ДЕША ВАГӀА ХА 6 ШУ.

«Бухгалтерский учет» яхача специальностегӀа:

а) промышленностера бухгалтерски учет; б) юрта боахамера бухгалтерски учет.

ДЕША ВАГӀА ХА 5 ШУ.

Деша дӀаоттеш юкъерча школа боарамагӀа дӀаяла еза укх предметех экзаменаш:

«Эрсий меттеи литературеи» специальностегӀа — эрсий мотти литературен (письменно а устно а), СССР истори (устно), доазол декъара мотт (устно).

«Эрсий меттеи литература, нохчий меттеи литературан» специальностегӀа: эрсий мотти литературен (письменно), нохчий мотти литературен (письменно а, устно а), СССР истори (устно).

«Эрсий меттеи литературан гӀалгӀай меттеи литературан» специальностегӀа: эрсий мотти литературен (письменно), гӀалгӀай мотти литературен (письменно а, устно а), СССР истори (устно);

«История» яхача специальностегӀа: СССР истори (устно), эрсий мотти литературен (письменно а, устно а), доазол декъара мотт (устно);

«Математика» яхача специальностегӀа: математика (письменно а, устно а); физика (устно), эрсий мотти литературен (письменно).

«География» яхача специальностегӀа: географи (устно), математика (устно), эрсий мотти литературен (письменно), СССР истори (устно);

«Биология» яхача специальностегӀа: биологи (устно), хими (устно), математика (устно), эрсий мотти литературен (письменно);

«Бухгалтерский учет» яхача специальностегӀа: эрсий мотти литературен (письменно), географи (устно), СССР истори (устно), математика (письменно);

Заявлени язъю университета ректора цӀерагӀа (хьакхаьчача язъю).

Заявленеца хила деза укх тайпара документаш:

1. **Юкъера дешар дешарах дола документ** (подлинник);
2. **Эггара тӀехьа болх баьча моттигера** предприятеи общественни организацеи кулгалхоша кӀал куллаш яздаь характеристика.
3. **Къахьегама книжка тӀера хьаийца** предприятеи е учреждене администраце кулгаш яздаь а печать оттадь а йола **выписка**.
4. **Медицински справка** (№ 286 йола форма);
5. **Пхи фотокартечка** (3х4 размер йолаш корта берзана болаш).

Деша отта венар дехкарийла ва университете хьакхаьчача паспорт, военни билет с приписной тешал хьахьонха).

ДЕША ДӀАЭЦАРА ПОРЯДОК:

Деша отташ дӀалуш йола экзаменаш шин потокагӀа лу.

Хьалхарча потоке заявленеш дӀаэц 20 апреле денз 31 мае кхаччалца, экзаменаш дӀаэц специальностегӀа: «истори», «бухгалтерский учет», «эрсий мотти литературен», «эрсий мотти литературен, нохчий мотти литературен», «эрсий мотти литературен, гӀалгӀай мотти литературен» — 2 июне денз 20 июне кхаччалца.

СпециальностегӀа: «Математика», «Биология» — экзаменаш дӀаэц 11 июне денз 25 июне кхаччалца.

ШоллагӀча потоке заявленеш дӀаэц 1 июле денз 31 августага кхаччалца, ерригача специальностегӀа экзаменаш дӀаэц 1 сентябре денз 10 сентябре кхаччалца.

Студенталла дӀалаьбу 11 сентябре денз 20 сентябре кхаччалца.

Документаш хьадахкийта а ца кхетар хатта а деза укх адресагӀа: 364907, г. Грозный, А. Шерипова улица, 32, приемни комисси.

УНИВЕРСИТЕТА РЕКТОРАТ.

Кердадараш, событеш, факташ

Тилля-Тепе ганз

1978 шера Афганистана къилбаседе раскопкаш еш хиннача советско - афгански археологически экспедицена Тилля - Теперча паччахьа къаьнарча некрополера бораьй шоаш моргаш кхийоаца 20 эзар гарета дошо хӀама. Кораль ерригa ганз Кабулерча Къаман музее дӀачуеттай, царех дукха яраи цун экспозицена юкъеяхай.

Амина диктатура йолча хана Къаман музей чухьи здани генеральни штабо дӀалаьцар. Дии бийсен дахалехьа «Помещени Ӏошенъез» аьнна приказ делар цар музея балхахошта. Мах баь варгаоаца экспонаташ — антични скульптура, къаьнара герз, дошо хоза хӀамаш, исторе а культура а кхьдола памятникаш моллагӀа хьажийсьенначa — фанерех яьча яшкашка, картона кӀийгашка е галешка Ӏочу а тӀеӀаь, грузовикаш тӀа а етта дӀа а вихьа «Наьми ЦӀа» яхача моттиге Ӏокхайсар. Цигача геттайа кӀезига моттиг хилар бахьан доланаш тхов кӀайле а йоацаш ара йисар дукха яьшкаш.

Музейни мах бола хӀамаш лорасга вӀаштӀехьдаьккхап Амина диктатура дӀа а яьккхача, мехка революционни порядок эттачул тӀехьагӀа. Укхаза гучадаьлар цхьайола экспонаташ яйнилга, царна Тилли - Теперча некрополера дукха уникальни йола хӀуманаш а йолаш. Лочкъаь бола ча мехка культурни хӀамаш кора а яь музейга юхаяккхаргйий-теш? Афгански Ӏаьдало кӀоагӀа къахьет уж кӀалхара яхара. Цу гӀулакха лаьрххӀа паччахьалкхен комисси вӀашагӀъеллай, цун декхарех ца! — Тилля-Теперча ганзах фу хиннад ховлга.

ТАРАСОВА Галина,
АПН корр.

Ший никъ корабаьб

Из дар 1976 шера. Эггара хьалха аз хьехаш школа йистельккха баьнна кагирхой республика а мехка а дешара заведенешка деша отта, шо-шоашта еза профессеш харжа дӀабахар. Цхьабакъда, Талхигова Хьава, массехк йолча ший нешаца шоай Урд-Юхой яхача юртарча шурий-товарни ферме болх бе сецар. Укхаза болх беш яр цун кана а.

Ферма коллективо безаме тӀаийцар мехкарий, эггара хьалха эшаш дола гӀоновкъостал дир царна. Дукха ха ялалехь дика Ӏомабир Хьавас ший болх. Боккъалдар аьлча, цига бахха ялехьа а цу балхах дика кхеташ яр. ший хьайе хийла новкъостал деш хулар из. Цудукхьа из дика къахьегамхо йолга, тӀайоагӀача хана цунах дика хьайбаш леладер хургйолга ховра ферма кулгалхошта.

Дукха ха ялалехьа ферме комсомольско-кагирхой звено вӀашагӀйолла заьрхӀар. Цун кулгалде хьожайир Талхигова Хьава. 1979 шера звеной коллективо тӀаийцар хӀаре ӀаттагӀара 1300 килограмм шура дикхара декхар. Из тӀехкхоачаш а даь къонача хьайбаш леладечар цул 300 килограмм шура дукхагӀа ехкар паччахьалкхенга. Из дар В. И. Ленин ваь 110 шу дизара цӀейна звенос даь эггара хьалхара совгӀат.

Талхигова Хьавайга 29 етта Ӏасилгай грушеи я. Доахангара дика шура йоаккхаш, цхьаккха Ӏасилг ца къастийташ, дика кхоабеш хьалхкхедеш хьайбагӀа Хьава. Цудухьа цо леладеш долча Ӏасилгашта хӀара денна планагӀа 400 грамм дулх тӀаккхета дезача, 500—600 грамм тӀакхет.

МТФ коллективо делаю «Коммунистически къахьегамя коллектив» яха сий дила цӀа. Цу юкъе ба Хьавай хьанаре къахьегам а. Дукха ха йоаллаш Хьавай вахаре дика хӀаъ хиннаб — из дӀаийцай КПСС членалла. Талхиговас леладу 1979 шера социалистически яхье котьяьннар яха сийлен лента. Из я хаььъа депутатий районни Совета депутат.

Б. СОЛТАГИРЕЕВ,
тха штате воаца корр.

Баьччана хетаяь

ДӀадахача кӀиранденнахьа филармоне зале сийлахь-воккха баьчча В. И. Ленин ваь 110 шу дизара хетадаь республикерча хоровой коллективай вокальни ансамбльйи хиннача республикански хьажара гӀеххьара концерт оттадир Нохч-ГӀалгӀай культура министерства республикански Ӏилма-методически центрой хоровой обществаи.

Цига даьхъа лоацаш яр Грознера а районашкара а 14 коллектив. Наха боккха безам тӀабоадаш сакъердалуш тӀаийцар ца концерт. Концерта программа оттаяьр ва Нохч-ГӀалгӀай АССР заслуженни артист, композитор А. М. Халебский.

ТЕЛЕВИДЕНИ

17 АПРЕЛЬ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — Ӏуйренара гимнастика.
9.05 — «Мечал мо, турпалаш!».
9.35 — «Хождение по мукам» яха телевизионни дукхаа серийни художественни фильм. «Сагаде цӀийнахар» яха 12-гӀа сери.
10.50 — Къонача солистий концерт. Пхастадаьча — кердадараш.
14.00 — Кердадараш.
14.30 — Ӏилмай-популярни фильм.
15.20 — «Шахматни школа».
15.50 — «Алтая Ӏуйре» (г. Барнаул) яхача а «Пульсары» (БАМ) яхача а вокально - инструментальни ансамблий концерт.
16.05 — «Горизонт» Ленинградера передача.
17.05 — С. Прокофьев — В. Стародубровске а В. Самолетова а кхоачашъю балетин сюита.
17.30 — «Хьамсарча лаьттан мийнига».
18.00 — Моллачиний Ленински университет. «СЭВ: транспорта гӀулакхаш». Передаче дакъа лоацаш ва СССР Госплана председателя заместитель Н. Е. Бирюков.
18.30 — Мультфильм.
18.45 — «Тахан дунен тӀа».
19.00 — «Саг а закон а».
19.30 — «Советски эллий концерт».
19.45 — «Хождение по мукам» яха телевизионни дукхаа серийни художественни фильм. «Кхоллекаш йола Ӏуйре» яха 13-гӀа сери.
21.00 — «Ха».
21.35 — Владимир Ильич Ленин ваь 110 шу дизарга. РСФСР заслуженни артисташа Калиновске а Крайневе а дакъа лоацаш йола Ленински Горапинкара концерт. ШоллагӀа передача.
22.00 — «Тахан дунен тӀа».
22.15 — «Гимнастика хьо ди». «Москоу Ньюс» яхача газета почт яккхара йолча кхьий хьакъехьа.

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачий программа.
8.10 — «Вай сочий беш».
8.40; 9.45 — Зоологи. 7-гӀа класс.
9.05 — Возрождение замаи искусство. 4-гӀа передача.
10.10; 11.15 — Испански меттала къамаьл де.
12.10 — Студенташта - заочникашта. Лакхера математика. 2-гӀа курс.
13.25 — Ӏилмай коммунизм. Социалистически обществе духовни культура.
14.15 — Подготовительни отделеней ладугӀархошта. Математика.
15.15 — «Лоно хий» яха художественни фильм.
16.30 — Амарапш. 1-гӀа класс.
17.15 — Дезача хийнаьа болх лой сецийнащ (гӀалгӀай меттала).
17.25 — Халкъа депутатий Советашка.
18.00 — Республика комсомол Ленински кхьт.
18.10 — «Нохч-ГӀалгӀайчу гӀала».
18.30 — Ленински юбилейна — най творчески хьинар. ДикагӀйола изобретений рационализаторски предложений йолча телевизионни конкурса итогаш.
19.00 — Футболах йола СССР чемпионат. «Торпедо» — «Динамо» (Киев). Перерыве. «Бийса дайьхаьала хийла шун, бераш».
20.30 — И. Штрауса произведенеш цара концерт кхоачашъу Московски паччахьалкхен филармонеи академически симфонически оркестро.
21.40 — «Хьалхара яхар» яха телевизионни художественни фильм.

18 АПРЕЛЬ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — Ӏуйренара гимнастика.
9.05 — «Хьамсарча лаьттан мийнига».
9.35 — «Хождение по мукам» яха телевизионни дукхаа серийни художественни фильм. «Кхоллекаш йола Ӏуйре» яха 13-гӀа сери.
10.50 — Иллейн халкхарийн металлургий ансамбла концерт. «Камертон» передача. Пхастадаьча — кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — «Кубински сурташ». Социализм хьалье Куба халкъа лаьхача толамех дола телевизионни документальни фильм.
15.50 — «Москва а москвичаш а».
16.20 — ДӀалоех Андреева цӀерагӀча эрсий халкъа оркестро. Ленинградски телевидени радион.
17.00 — «Орленок» яхача телестудие новкораш Советски Союза шозза Турпал волча, авиаци инарал - полковникаца М. П. Одинцовна вӀашагӀкхетар.
18.00 — В. Маяковский. «Владимир Ильич Ленин» яха поэма.
18.45 — «Тахан дунен тӀа».
19.00 — «Американски бодне» Малхбузен Европана болча кхерамах. Передача дӀахьу политически обозревателя А. Потапова.
19.45 — «Серафимча гӀайре» яхача телевизионни художественни фильма премьера.
21.00 — «Ха».
21.35 — Хоккеих йола Швеце кубок. Швеце вӀашагӀкхета команда — СССР вӀашагӀкхета команда. Швецера передача. Перерыве — «Тахан дунен тӀа» яха информационни выпуск.

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачий программа.
8.10 — «Ӏилман хазар».
8.40; 9.40 — Ӏалам довзар. 2-гӀа класс.
9.09 — Возрождение замаи искусство. ИтталагӀа передача.
10.00 — «Вахара духьа». Ӏилмай-популярни фильм.
10.10 — Английски мотт.
10.40; 11.40 — Географи. 8-гӀа класс.
11.10 — ТӀехьена болх. КховлагӀа передача.
12.10 — Студенташта-заочникашта. Лакхера математика. 1-гӀа курс.
13.35 — Советски боьхонаш. Социалистически ... лоралра боккъонаш.
14.15; 17.30 — Подготовительни отделеней ладугӀархошта. Физика.
14.45 — Ширин — лома. Берий школа лаха ха кхачар а цига дакъа уж кийчдар а.
15.45 — «Сийлахь - боккхача Дай-мехкан» яха киноэпопея «Союзникаш» яха 17-гӀа фильм.
16.35 — Истори. 9-гӀа класс.
17.05 — Сийлахь-боккхача котолом 35 шу дизарга. «Салте воаир». Кинопередача.
17.35 — Киножурнал.
17.45 — «Ӏалам лорадe» (нохчий меттала).
18.15 — «Нохч - ГӀалгӀайчу гӀала».
18.35 — Владимир Ильич Ленин ваь 110 шу дизарга. Сийлахь-доккхача вахара оагӀонаш (нохчий меттала).
19.15 — «Адамаьхкийна вӀашагӀкхетар». Документальни фильм.
19.25 — Кхоана Ерригсоюзни Ленински субботник да. Субботникага кийчо еш а из дӀадахьара а йолча республикански штаба начальника, КПСС Нохч - ГӀалгӀай обкома шоллагӀча секретари Л. Д. Магомадова къамаьл.
19.35 — «Дийна Ленин» яха документальни фильм.
20.05 — «Бийса дайьхаьла кийла шун, бераш!».
20.15 — «Юкъ а цига наха хиннаб со...». СССР халкъа артиста И. С. Козловске, йоалламхочо Н. Л. Андрониковa, поэта П. Г. Антокольске дакъа лоацаш дола фильм-концерт.
21.00 — «Доазал декъара исполнителаш — Москве хьаьвийна». СССР Паччахьалкхен академически симфонически оркестра концерт. Дирижер — А. Ромеро. (Филиппины).
21.40 — «Ертона гӀаццаш». Художественни фильм.

РАДИО

17 АПРЕЛЬ

6.40 — «Юрт: гӀулакхаш а декхараш а (гӀалгӀай меттала).
6.55 — «Пожарни охрана 60 шу». Беседа (эрсий меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.23 — «Сердало» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
9.25 — «Шун дехар кхоачашду оаха». Концерт (гӀалгӀай меттала).
9.15 — «Общественни порядок лорагӀа» яха радиожурнал (эрсий меттала).
9.35 — Ашараш (эрсий меттала).
9.45 — «Берий хьакъехьа боккхий барзкъа». Беседа (нохчий меттала).
10.00 — Передачий программа. Хоттамех бола хоам (эрсий меттала).
10.01 — «Литература Нохч-ГӀалгӀайче» (гӀалгӀай меттала).
10.20 — Ашараш (нохчий меттала).
16.30 — «Яьт а ила а». Радиоопера (эрсий меттала).
16.45 — «Росси а са дега ю». Йоазонхочун С. Озиева къамаьл (гӀалгӀай меттала).
15.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гӀалгӀай меттала).
15.30 — Хоамаш.
15.40 — «Атеист» яха радиожурнал (нохчий меттала).

Хоттам

Тахан республике гӀоллен Грознен хувцалуш моркхаш а йолаш, йоачан а йоалаш, малхбузехьара секунде 2—7 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 5—10, Грозне 7—9 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана моркхаш а йолаш, цхьайолча моттигашка йоачан а йолаш, лаьтта тӀагӀоза гӀорадаь а долаш, дохи а доаллаш, тайп-тайпарча оагӀонашкахьара секунде 3—7 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилен фегара температура буьйсана —2+3, дийнахьа +5+10 градус йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 9-24-08; редактора заместителa — 9-24-03; бехктохкама секретара — 9-24-00; отделаш: партийни вахара — 9-24-04; промышленностеи транспортеи — 9-24-01; юрта боахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; кехаташ — 9-24-07; корректорски — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора 9-24-08; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарей, ерей, шоаттей деношка

СФ05162. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 2068.